

กระจกสังคมประเทศไทย ปี 2567

ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ

ประเทศไทย ปี 2567 ภายใต้ความคลอนแคลนของรัฐบาล ความผิดเคื่องทางเศรษฐกิจหนี้สินประชาชน ความแปรปรวนของธรรมชาติและภัยพิบัติ ความบันเทิงที่ฉับพลัน และความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์ มีเหตุการณ์มากมายที่เป็นกระจกสะท้อนสังคมไทย ตั้งแต่เรื่องความรัก ความสุข ความทุกข์ ความสัมพันธ์ มิตรภาพ ความฝัน จินตนาการ ความศรัทธา ความเหลื่อมล้ำ ความบาดหมาง และความขัดแย้งในหลายมิติ ท่ามกลางความรู้สึกเหล่านี้ คนแต่ละคนล้วนเผชิญปัญหา อุปสรรค ความราบรื่นและความสำเร็จในชีวิตไม่เหมือนกัน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรจึงเลือกหยิบเหตุการณ์สังคมวัฒนธรรมที่น่าสนใจและถูกพูดถึงในวงกว้างมาวิเคราะห์ในฐานะกระจกสะท้อนสังคม 5 ด้าน พร้อมตั้งคำถามให้สังคมนำไปคิดว่าเราจะอยู่ในสังคมนี้อย่างไร จะเรียนรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้ในแง่มุมใด จะตระหนักถึงสังคมและความเป็นมนุษย์อย่างไร กระจกสังคม 5 ด้าน ที่จะชวนคิดมีดังต่อไปนี้

กระจกบานที่ 1 การดิ้นรนของการโกหกหลอกลวง

จากกรณีการฉ้อโกงในคดีดีไอคอนกรุ๊ปของเหล่าบอสสตาราและกลุ่มผู้บริหารบริษัทจำนวนมาก การไม่ยอมติดคุกของนายทักษิณ ชินวัตร โดยอ้างว่าป่วยหนักจนต้องขอไปอยู่ชั้น 14 ในโรงพยาบาลตำรวจ การหว่านล้อมของนายชิตรา เบี้ยบังเกิด หรือนายต๋ม เพื่อให้เจ๊อ้อย (นางสาวจตุพร อุบลเลิศ) เศรษฐินีที่มีสามีเป็นชาวฝรั่งเศส การหลอกให้ลงทุนในโครงการด้านการแพทย์ของ "หมอบุญ" หรือนายแพทย์บุญ วนาสิน รวมถึงการหลอกขายทองของแม่ต๊กและแม่ไบหนาด บุคคลเหล่านี้คือกระจกสะท้อนการโกหกหลอกลวงระดับประเทศ มีคำถามว่าคนไทยจะอยู่กับ "การโกหก" อย่างไม่รู้ร้อนรู้หนาวหรือไม่ ระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมช่วยให้การโกหกมีพลังมากขึ้นหรือไม่ หน่วยงานรัฐสมรู้ร่วมคิดกับกระบวนการโกหกหลอกลวงนี้หรือไม่ เราเป็นส่วนหนึ่งของการโกหกที่ชินชาในสังคมใช้หรือไม่ มันกลายเป็นเรื่องปกติได้อย่างไร เราจะเริ่มต้นจากจุดไหนที่ทำให้การโกหกหลอกลวงทำได้ยากขึ้น หรือเงื่อนไขอะไรที่เราจะยอมให้มีการโกหกหลอกลวงเกิดขึ้นในสังคมไทย

กระจกบานที่ 2 ความยากจนที่เรื้อรังและซ่อนเร้น

รัฐบาลของนางสาวแพทองธาร ชินวัตร จ่ายเงินหนึ่งหมื่นบาทให้กับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรคนจน) และกลุ่มผู้พิการ รวมประมาณ 14.5 ล้านคน ซึ่งรัฐบาลเรียกว่าคนเปราะบาง แต่คนไร้บ้าน คนไม่มีบัตรประชาชน และคนไร้สถานะบุคคล จะไม่ได้รับเงินนี้ ทำให้เกิดข้อสงสัยว่ารัฐ

กำหนดขอบเขต “ความจน” และ “คนเปราะบาง” จากเงื่อนไขอะไร ทำไมการแจกเงินจึงกลายเป็นสูตรสำเร็จในการช่วยคนจน มีวิธีการอื่นหรือไม่ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนจนให้ดีขึ้นแบบยั่งยืน ยิ่งแจกเงินให้คนจนยิ่งเห็นรอยแผลของรัฐบาลที่มีได้สร้างหลักสวัสดิการที่ดี เช่นเดียวกับปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร กรณีข้อขัดแย้งในอุทยานแห่งชาติทับลาน ทำให้เห็นความคลุมเครือในที่ดิน สปก. 4-01 ซึ่งอาจไม่ได้อยู่ในมือของเกษตรกร เหตุการณ์เหล่านี้คือกระจกสะท้อนความยากจนที่เรื้อรังและซ่อนเร้น ที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ การแก้ไข “ความจน” เป็นเหมือนพิธีกรรมโปรยทาน การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณ และการสร้างบารมีของผู้ที่มีเงินมีทองเท่านั้น

กระจกบานที่ 3 วงจรความศรัทธาที่ล่อแหลม

สังคมไทยเผชิญหน้ากับความเชื่อ ความศรัทธาหลากหลายรูปแบบ พบได้ทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีอาจารย์น้องโน้ช หรือน้องโน้ชเชื่อมจิต แदनธรรมสุขชาวาระดีของน้องหญิง สำนักสงฆ์ฝึกหุทิพย์ตาทิพย์ให้กับเด็ก สำนักปฏิกรรมสอนการเสพลิงวาส ลัทธิถวายตัวเพชรบูรณ์สอนให้มีเช็กล์ หมู่ ความเชื่อเหล่านี้จะถูกมองจากคนนอกว่าเป็นความมมงาย ความหลงผิด เป็นลัทธิประหลาด ลัทธิอกริต และผิดหลักคำสอนของพุทธศาสนา เมื่อมีการฟ้องร้องจากผู้เสียหาย หน่วยงานรัฐจะเข้าไปจัดการทางกฎหมาย ในสถานการณ์นี้ เจ้าลัทธิกำลังอยู่ในความล่อแหลมและมีความเสี่ยงรอบด้าน คำถามคือความศรัทธาที่แปลกไปจากบรรทัดฐานคือ “ความชั่วร้าย” และเป็นภัยอันตรายใช่หรือไม่ คำวิจารณ์และการโจมตีความเชื่อเหล่านี้บ่งชี้ว่าเราทนไม่ได้กับความไร้เหตุผลใช่หรือไม่ เราจะทำลายความศรัทธาทุกกรณีไม่ว่ามันจะเกิดขึ้นกับคนอื่นหรือเกิดกับตัวเราเองใช่หรือไม่ ความศรัทธาแบบไหนที่เรายอมให้เกิดขึ้นได้และแบบไหนที่เรายอมไม่ได้ ความศรัทธาจะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์เสมอไปหรือไม่

กระจกบานที่ 4 เส้นแบ่งของการหลงรักและความเกลียดชัง

ความคลั่งไคล้ไหลหลงและความนิยมชมชอบที่เห็นชัดในปี 2567 ดูได้จากกระแสนิยมอาร์ต ทอย ลาบูบู้ ครายเบบี้ สคัล แพนด้า มอลลี อิโรโนะ ดิมู่ ลุงบ๊อบ น้องหมีเนย รวมถึงฮิปโปโปหมู เต็ง และเสือโคร่งเอวา ตู๊กตาและสัตว์เหล่านี้ถูกรับรู้อย่างกว้างขวางว่าเป็นความน่ารัก จนเกิดไวรัล และกิมมิกมากมาย สะท้อนถึงการลุ่มหลงปลาบปลื้มในบางสิ่งที่ทำให้คน ๆ นั้นมีความสุข ในขณะที่สัตว์บางชนิด ได้แก่ ปลาหมอหางดำและลิงลพบุรี ถูกมองเป็นอันตราย น่ากลัว และน่ารังเกียจ ไม่ต่างจากการด่าทอ โจมตี ให้อารมณ์สาปแช่ง กระแนะกระแหนแรงงานจากเมียนมา ลาว และกัมพูชา ซึ่งเห็นได้ทั่วไปในสื่อสังคมออนไลน์ สังคมไทยขีดเส้นแบ่งความคลั่งไคล้กับความเกลียดชังออกจากกันแบบขาวกับดำ พรหมแดนคู่ตรงข้ามนี้ทำให้ฉุกละจุกและมีคำถามว่าอารมณ์หลงรักอย่างคลั่งไคล้ทำให้เราเห็นด้านที่เป็นความนุ่มนวลอ่อนหวานในตัวเราอย่างไร และความรู้สึกเกลียดชังทำให้เราเห็น

ด้านที่เป็นความขุ่นมัวให้ยืมโหดในจิตใจของเราอย่างไร สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากอารมณ์ทั้งบวกและลบนี้สร้างผลกระทบทางสังคมอย่างไร

กระจกบานที่ 5 บทพิสูจน์ระบบผิวเดียวเมียวเดียว

ข่าวเกี่ยวกับการฆ่ากันของผิวเมียวเกิดขึ้นตลอดปี 2567 สาเหตุส่วนใหญ่มักมาจากความหึงหวง ความน้อยใจ ความโกรธแค้น ความรู้สึกอิจฉาริษยา นอกจากนี้นี้อาจเป็นผลพวงมาจากความเครียดและปัญหาหนี้สิน ทำให้ผิวฆ่าเมียวและลูกเพื่อหนีปัญหา รวมถึงจำนวนการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับคุณค่า ความสัมพันธ์ และความเหนียวแน่นของครอบครัว ในขณะที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศกำลังเฉลิมฉลองกับการรับรองกฎหมายสมรสเท่าเทียมที่รอคอยมายาวนาน เปรียบเหมือนเป็นการสร้างความรักที่ถูกกฎหมาย เหตุการณ์ผิวเมียวฆ่ากันเองและการแต่งงานของคนรักเพศเดียวกันคือโลกสองด้านของระบบผิวเดียวเมียวเดียว ด้านที่เป็นความหึงหวงอาจนำไปสู่ความรุนแรงและการทำร้ายซึ่งกันและกัน ด้านที่เป็นความรักกระตุ้นให้คนสองคนยอมเสียสละและทำทุกอย่างให้กันได้ ระบบผิวเดียวเมียวเดียวจึงเป็นทั้งยาขมและดอกไม้ที่สวยงาม บทเรียนเรื่องนี้อาจเป็นความสัมพันธ์แบบรักเดียวใจเดียวที่คนสองคนยึดมั่นอยู่เป็นอุดมคติ แต่ระหว่างทางมีสิ่งคาดเดาไม่ได้เกิดขึ้นเสมอ

บอสรวยสอนลูกข่าย: การตลาดเล่าเรื่อง ธุรกิจขายฝัน กับความหวัง ในโลกทุนนิยม

ปิยนันท์ จินา

“บขันผิตที่ 10 ปีก็ไม่วาย” คือวลีเด็ดของ ‘บอสพอล’ วรดิษฐ์พล วรทัยวรกูล ซีอีโอของดิไอคอนกรุป (The iCon Group) เครือข่ายธุรกิจขายของออนไลน์มูลค่านับพันล้าน ที่จากหน้าผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพและความงาม แต่แท้จริงกลับเป็นธุรกิจเครือข่ายคล้าย ‘แชร์ลูกโซ่’ ในอดีตที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก

ธุรกิจเหล่านี้ทำงานอย่างไร? เหตุใดจึงยังมีคนหลงเชื่อ? คำตอบส่วนหนึ่งอาจอยู่ที่การตลาดแบบเล่าเรื่อง (Storytelling marketing) ธุรกิจแบบพีระมิดจะมีบุคคลต้นแบบที่พูดสร้างแรงบันดาลใจ และจูงใจกลุ่มเป้าหมาย โครงเรื่องหลักหากไม่ใช้การอวดแสดงความสำเร็จ ก็มักเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตของตนกับความขาด ความพยายาม และความหวังของกลุ่มเป้าหมาย ยิ่งผู้พูดเคยใช้ชีวิตแร้นแค้นเพียงใด ก็ยิ่งตอกย้ำกับผู้ฟังว่า คนที่มีต้นทุนชีวิตน้อยกว่ายังประสบความสำเร็จได้ คุณเองก็ทำได้เหมือนกัน

ตัวอย่างเรื่องเล่าจากดินสู่ดาวที่เปรียบดังสูตรสำเร็จก็เช่นบอสพอลเองที่มีชีวิตวัยเด็กยากจนข้นแค้นในชุมชนสลัมคลองเตย แถมพ่อแท้ ๆ ยังทิ้งไปตั้งแต่ยังจำความไม่ได้ แม่เลี้ยงเดี่ยวที่เป็นกรรมกรก่อสร้างจึงหาเลี้ยงชีพและส่งลูกเรียนในโรงเรียนวัด พอลต้องสู้ชีวิตปากกัดตีนถีบตั้งแต่สมัยเรียน เช่น เป็นเด็กเสิร์ฟในร้านอาหาร กระทั่งจบปริญญาแล้วได้งานทำ แต่เงินเดือนพนักงานบริษัทเพียงอย่างเดียวก็ไม่พอใช้ พอลยังหารายได้พิเศษหลังเลิกงานจากงานพาร์ทไทม์หลายรูปแบบ วันหนึ่งเขาได้อ่านหนังสือสร้างแรงบันดาลใจหรือ ‘หนังสืออาวทู’ ที่ผู้ประสบความสำเร็จเขียน จึงตกตะกอนได้ว่า หากอยากสำเร็จหรืออยากรวยก็ต้องทำธุรกิจ ไม่ใช่เป็นลูกจ้าง พอลจึงเริ่มธุรกิจขายกระเป๋ียงออนไลน์ และศึกษากลยุทธ์การตลาดออนไลน์ อาทิ การเขียนเว็บไซต์ การโปรโมตสินค้า หรือการใช้งานแพลตฟอร์ม E-commerce ต่าง ๆ เมื่อไปได้สวย พอลเบนเข็มมาเน้นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและความงาม ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นตลาดไปได้ไกล หลังจากเล่าเรื่องราวหน้ารันทนต์ เขาก็ดึงดูดใจด้วยการอวดความสำเร็จ เช่น หลังเปิดดิไอคอนได้เพียง 3 ปีกว่า ยอดขายของบริษัทก็ทะลุ 5,000 ล้านบาท รวมถึงล่อใจด้วยผลตอบแทนที่จะได้รับหากร่วมลงทุน เช่น เงินทอง (ผลกำไร) สิ่งของ (รถหรู บ้านหรู อาหารมือหรู) หรือสิทธิพิเศษอื่นอย่างการไปเที่ยวต่างประเทศ (กรณีที่ใช้กลวิธีเดียวกันก็เช่น ‘ซินแสโชกุน’ ที่รับสมัครสมาชิกผลิตภัณฑ์อาหารเสริม จ่ายเงิน 9,700 บาท ได้อาหารเสริม 2 กระปุก และอ้างว่าจะมอบสิทธิเดินทางไปเที่ยวเกาหลี ญี่ปุ่น หรือฮ่องกงแก่สมาชิก แต่ถึงที่สุดแล้วก็เป็นการหลอกต้มจมนักมีคนฝันค้างอยู่ที่สนามบินจำนวนมาก)

‘ธุรกิจขายฝัน’ มักอธิบายตัวเองว่าเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจที่ถูกกฎหมาย คือ เป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำ แต่ได้รับผลตอบแทนสูง เช่น ได้กำไรราว 5-10 เปอร์เซ็นต์ และคืนทุนภายใน 1-2 ปี ซึ่งนับว่าน่าดึงดูดใจสำหรับคนที่ไม่ได้มีเงินทองมากมายอะไร วงเงินลงทุนขั้นต่ำก็อยู่ในระดับที่ไม่มากเกินไปเกินไป เพื่อกระตุ้นให้คนที่ไม่เคยลงทุนกล้าลองกล้าเสี่ยง คนกลุ่มนี้เองอาจกลายเป็น ‘หัวคะแนนธรรมชาติ’ ที่พูดปากต่อปากหรือชักชวนคนรู้จักมาร่วมลงทุนเพิ่ม เจื่อนไขประการหนึ่งคือเจ้าของธุรกิจ ผู้โน้มน้าวให้ลงทุน หรือ ‘แม่ข่าย’ เองก็ต้องเป็นคนน่าเชื่อถือ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่จะลงทุน

ตัวอย่างเช่นระดับตำนานอย่างคดีแชร์แม่ช้อย (พ.ศ. 2517-2528) ที่สร้างความเสียหายกว่า 4,000 ล้านบาท แก่เหยื่อราว 16,000 คน ท่ามกลางบริบทการเมืองโลกทศวรรษ 2520 ที่ราคาน้ำมันดีดตัวสูงขึ้น นางช้อยซึ่งเป็นพนักงานในวิสาหกิจด้านพลังงานของรัฐ ก็ชวนคนมาลงทุนซื้อรถยนต์น้ำมัน สนนราคาคันละ 160,000 บาท ต่อมา เมื่อมีคนมาลงทุนจำนวนมากก็ขอยุ้ แยกขายเป็น ‘ครึ่งคัน’ หรือเป็น ‘ล้อ’ ผู้ลงทุนจะได้รับผลกำไรสูงถึง 6.5 เปอร์เซ็นต์ ภายใน 15 วัน จากการลงทุนเพียงครั้งเดียว รวมทั้งยังมีการทำสัญญากู้ยืมเงินหรือมอบเช็กธนาคารที่ลงวันที่ล่วงหน้าเป็นหลักฐานแสดงความบริสุทธิ์ใจ และอ้างว่าเรียกคืนเงินต้นได้ด้วย ผู้ที่ร่วมลงทุนในระยะแรกแล้วได้เงินจริงก็หลงเชื่อ กลายเป็น ‘หัวหน้าสาย’ ที่แพร่ข่าวและชักชวนคนอื่นมาร่วมลงทุนต่อ อย่างไรก็ตาม ความก็แตกในภายหลังว่า แม่ช้อยไม่ได้นำเงินไปลงทุนจริง ๆ แต่เอาเงินจากเหยื่อรายใหม่มาจ่ายให้กับรายเก่า

น่าสังเกตว่า เมื่อเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนและบริบททางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป ตัวแสดงก็เคลื่อนจากดวงจันทร์ที่รัฐหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการเงิน สู่ดวงดาวา ไฮโซ เน็ตไอดอล หรือเซเลบ ซึ่งสังคมไทยดูจะเชื่อถือและไว้วางใจคนกลุ่มนี้มากเสียจนตกเป็นเหยื่อจำนวนมาก แม้ไม่รู้ว่าเขาเอาเงินของตนไปลงทุนอย่างไร แต่ก็ปักใจเชื่อ ตัวอย่างเช่นแชร์แม่เมณี ซึ่งเป็น ‘อินฟลู’ ที่ทำธุรกิจหลายประเภท เช่น เครื่องสำอาง สถานบันเทิง พูลวิลลา ห้างทอง รวมทั้งได้รับรางวัลบุคคลต้นแบบและนักธุรกิจดีเด่นจากหลายสื่อ กลับกลายเป็นผู้หลอกให้คนออมเงินหรือร่วมลงทุนผ่านเฟซบุ๊กจนถูกจับในปี 2562 หรือกรณีคดี Forex 3D ที่ดารารายรายมีเี่ยวด้วยการชวนคนร่วมลงทุนในตลาดหุ้น ซื้อขายอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินต่าง ๆ รวมถึงเงินดิจิทัล ผ่านเว็บไซต์ของ Forex ที่เปรียบเสมือนนายหน้า ทำหน้าที่เทรดและแบ่งเงิน (60:40) โดยจูงใจด้วยกำไร 10-15 เปอร์เซ็นต์ต่อเดือน และรับประกันคืนเงินต้น 100 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ ยังสร้างระบบดาวไลน์ที่หากลูกข่ายคนใดชวนสมาชิกใหม่มาลงทุนได้ ก็จะได้รับส่วนแบ่งมากขึ้น กระทั่งมีผู้เสียหาย 8,436 คน นับรวมความเสียหายมูลค่ากว่า 2,500 ล้านบาท ตลอดจนกลุ่มดีไอคอนเองที่มีดาราร่วมวงเป็น ‘บอส’ และแม่ข่ายหลายราย

บรรดาเซเลบเหล่านี้ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จที่จับต้องได้ อาทิ การจอดรถหรูหรือซูเปอร์คาร์ราคาหลายล้านเรียงรายหน้าลานจอดรถของสถานที่จัดอบรมธุรกิจ การนั่งเครื่องบิน

ส่วนตัว หรือการบริโภคสินค้าแบรนด์เนมราคาแพงหุ้ (ที่บอสบางคนถึงกับเปิดแอร์ให้กระเป๋ายของ
ตน) การบริโภคแบบอวดแสดง (conspicuous consumption) เช่นนี้ยิ่งทำได้ง่าย ตลอดเวลา
เมื่อผู้คนนิยมใช้โซเชียลมีเดีย ซึ่งนอกจากเป็นช่องทางอวดความมั่งคั่งแล้ว ยังเป็นช่องทางอวด
ความใจบุญสุนทาน เช่น ช่วยเหลือคนยากไร้และทำบุญคราวละเป็นล้านเพื่อเสริมภาพลักษณ์อีก

ไม่มากก็น้อย คดีหลอกหากินกับความหวังเผยให้เราเห็นว่า ความฝันของคนไทยในโลกทุน
นิยมมีหน้าตาประมาณไหน เมื่อพิจารณาจากแรงจูงใจของเหยื่อที่มีตั้งแต่การดิ้นรนให้หลุดพ้นจาก
กับดักความยากจน การไต่บันไดทางสังคม การเลื่อนระดับชนชั้น การไล่ตามความฝันแบบทุนนิยม
หรือความเป็นอิสระทางการเงิน แน่ละว่าคนไม่ว่ารวยหรือจนก็ตกเป็นเหยื่อได้ แต่ผู้ที่ไม่มีความรู้ทาง
การเงินหรือการลงทุน และผู้มีปัญหาทางการเงิน มักตกเป็นเป้าหมายได้ง่ายกว่า

เราจึงเห็นว่า เหยื่อดีไอคอนมีทั้งชายใกล้เกษียณคนหนึ่ง ซึ่งได้รับการปลุกใจว่า “อย่าเอา
น้ำลายคนราคาถูกมาทำลายความฝันของคนราคาแพง” และคิดว่าการลงทุนกับดาราดังน่าเชื่อถือ
จึงยืมเงินจากเพื่อนและญาติ รวมกับเงินที่เอาโฉนดบ้านไปจำนองเพื่อ ‘เปิดบิล’ 250,000 บาท
แต่สินค้าก็ขายไม่ออก มีหน้าซำ หลังล้มป่วยจนขายของไม่ได้และต้องการเงินค่ารักษาพยาบาล แต่
เมื่อติดต่อไปยังแม่ข่ายเพื่อขอให้ช่วยขายของ กลับได้รับคำตอบว่าให้ขายเอง กระทั่งเขาเสียชีวิตไม่
นานหลังจากนั้น ทิ้งให้ครอบครัวต้องหาทางปลดหนี้ต่อ หรือ ‘แป้ว’ ผู้พิการเป็นโพลิโอ ซึ่งเคย
รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า แต่รายได้ก็ขาดตอนเมื่อเศรษฐกิจซบเซาช่วงการระบาดของโควิด เธอเห็น
โฆษณาของดีไอคอนผ่านเฟซบุ๊ก จึงลงเรียนคอร์สสอนทำการตลาดออนไลน์ 299 บาท เพราะ
อยากต่อยอดธุรกิจขายเสื้อผ้าบน TikTok แต่เมื่ออบรมไปได้ราว 2-3 ชั่วโมง วิทยากรก็อวดยอด
รายได้จำนวนมาก และชวนลงทุน เริ่มต้นที่ 2,500 บาท แป้วซึ่งอยากมีธุรกิจของตนเองเป็น
ทุนเดิมอยู่แล้ว จึงยืมเงินพี่สาวมาลงทุน 160,000 บาท แม้ได้สินค้ามา 6 ลัง แต่สุดท้ายก็ขายไม่
ออก หรือกรณีของลูกข่ายรายหนึ่งที่ดีมียาม่าหญ้าจนเสียชีวิตในปี 2565 เนื่องจากเอาเงินเก็บของ
แม่อายุ 70 กว่าปี มาลงทุน ด้วยความหวังจะร่ำรวยและมีรถหรู แต่ขายสินค้าไม่ได้จนเครียดจัด
หลังเขาเสียชีวิต น้องสาวที่หักไปทางเงินคืนจากแม่ข่ายกลับได้รับคำปฏิเสธ ชำยยังชวนให้ลงทุนแทน
พี่ชายโดยสวมสิทธิ์ต่อกัน หรือกรณีของหญิงสาวที่มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพชักชวน อ้างว่าเป็นงาน
สบาย ทำที่ไหนก็ได้ ทำก่อนได้ก่อน (fear of missing out) เธอหลงเชื่อเพราะทั้งเกรงใจและเห็น
ความสำเร็จของแม่ข่าย จึงลงคอร์สฝึกขายออนไลน์ ซึ่งมีคนสอนทำโปรไฟล์ เช่น เปลี่ยนชื่อ เปลี่ยน
หน้าปกเป็นรถหรู สอนแปะลิงก์สินค้า สร้างตะกร้าขายของ โดยแยกเป็นการขายออนไลน์ที่สั่งจาก
บริษัท กับขายตรงที่ลูกข่ายซื้อมาขายเอง ซึ่งก็ขายให้ใครไม่ได้ เพราะคนที่รู้จักก็มีสินค้าชนิด
เดียวกัน บางคนจึงต้องเสียเงินเพิ่มกับการยิงโฆษณา ครั้งละ 5,000 บาท

คดีหลอกลงทุนที่มีอยู่เรื่อยเหล่านี้เปิดเปลือยให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้าง อาทิ ระบบ
เศรษฐกิจทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ที่มีความผันผวน การจ้างงานยืดหยุ่น แต่ก็เสี่ยงต่อการเลิกจ้าง
อีกทั้งปราศจากสวัสดิการหรือตาข่ายความมั่นคงใด ๆ เป็นเบาะรองรับในยามที่เศรษฐกิจตกต่ำ

ปีให้ผู้คนต้องแสวงหาทางรอดผ่านการลงทุนในชีวิตกันเอง รวมถึงสังคมบูชาความสำเร็จที่กระตุ้นให้คนต้องการความสำเร็จแบบสำเร็จรูป (instant success) และเร่งด่วน (fast track) แบบไม่ต้องลงแรง

ในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับทุนนิยม ก็นำคิดว่าประเทศเรายังขาดการเรียนการสอนความรู้ทางการเงิน (financial literacy) ทั้ง ๆ ที่เงินคือสิ่งสำคัญในฐานะที่เป็นทั้งเครื่องมือเพื่อความอยู่รอดและหลักประกันในชีวิตของมนุษย์ในโลกทุนนิยม ส่วนในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับทุนนิยม ก็ยังน่าตั้งคำถามต่อมายาคติและความใฝ่ฝันที่หล่อหลอมโดยระบบนี้ แน่ละว่าไม่ผิดหรอกที่มนุษย์จะมีความฝัน แต่เราฝันถึงสังคมแบบอื่นได้ไหม? เราสร้างสังคมที่ความฝันของมนุษย์ไม่ใช่ความมั่นคงในชีวิตของปัจเจกคนใดคนหนึ่งได้หรือไม่? ความฝันที่เน้นความสำเร็จส่วนบุคคล แต่ละเลยความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในระดับโครงสร้าง เป็นสังคมที่นำใฝ่ฝันจริงไหม? ความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ อย่างไร ในสังคมแบบนี้? แล้วความฝันที่เราอยากสนับสนุนควรเป็นอย่างไรแน่?

คดีเหล่านี้จึงไม่ใช่แค่อาชญากรรมฉ้อโกง แต่ยังเป็นภาพสะท้อนทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมด้วย ตราบใดที่เงื่อนไขเชิงโครงสร้างยังเป็นเช่นนี้ การเล่นฉ้อโกงกับความฝันของผู้คนก็น่าจะยังเกิดขึ้นอีกด้วยเทคนิคคล้ายเดิม เพียงแต่เปลี่ยนตัวผู้เล่น

เอกสารอ้างอิง

- PPTV Online. (2567). *ย้อนรอยคดี “ฉ้อโกง” ชื่อดัง! ในไทย เสียหายหลายหมื่นล้าน-จำคุกแสนปี!* สืบค้นจาก <https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/234851> เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
- Thai PBS. (2567). *เปิดใจลูกข่าย “ดิ ไอคอน” เครียดขายสินค้าไม่ได้สูญเสียเงินนับแสน - ไร้ม่ายช่วย.* สืบค้นจาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/345286> เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2567). *เจ็บแล้วเจ็บอีก! 9 คดี ‘ไทยโกงไทย’ อันโด่งดัง.* สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/scoop/infographic/2819449> เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2567). *“บอสพอล” จากสลัมสู่เจ้าของเครือข่ายธุรกิจพันล้าน “ยันผิดที่ 10 ปีก็ไม่ร้าย” จะพาดาราตัวท็อปช่วยไปตาม ๆ กัน.* สืบค้นจาก <https://mgronline.com/politics/detail/9670000096664> เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
- มติชนออนไลน์. (2567). *เหยื่อ ดิไอคอนกรู๊ป วอน ‘บอสพอล’ คืนเงิน เล่านาทีถูกตัก เพราะคำว่าร้าย ยอมเปิดบิล 2.75 แสน.* สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/region/news_4844732 เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.

เมื่อเทพะบาด: ลัทธิ ความเชื่อ และร่างทรงในยุคดิจิทัล

ปิยนันท์ จินา

ห้องประชุมสัมมนาของโรงแรมแห่งหนึ่งคลาคล่ำไปด้วยผู้คนหนุ่มสาวหนุ่มขานับร้อยชีวิต เด็กชายวัย 8 ขวบแต่งกายคล้ายผู้วิเศษ ยืนใช้มือแตะหน้าผากบนเวทียกระดับ เพื่อ ‘เชื่อมจิต’ ซึ่งเป็นการแผ่ ‘แสงธรรม’ หรือพลังจิตของเทพไปเชื่อมกับจิตมนุษย์เพื่อสอนปฏิบัติธรรม แก้ปัญหา ติดขัด หรือเร่งกระบวนการเข้าถึงธรรมให้เร็วขึ้น ประหนึ่งเราเตอร์กระจายสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สาย ต่อมายังปรากฏคลิปที่ผู้ปฏิบัติธรรมวัยผู้ใหญ่จำนวนมากก้มลงกราบแทบเท้าของผู้วิเศษรุ่นราวคราวลูกหรือหลาน จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์บนโลกออนไลน์ถึงความเหมาะสม โดยเฉพาะวิดีโอที่เด็กหนุ่มรินน้ำจากแก้วรดหัวลูกศิษย์ซึ่งนั่งคุกเข่าประนมมือก้มศีรษะอย่างว่าง่าย

เด็กน้อยคนดังกล่าวคือ นิรมิตเทวาจตุติ หรือร่างอวตารขององค์เพชรภักทรนาคา อธิบายตอบโต้สังคมออนไลน์ว่า ตนสัมผัสจิตของลูกศิษย์รายนี้ได้ว่าเขาต้องการความช่วยเหลือ ส่วนลูกศิษย์ที่ทุกข์ทรมานกับโรคมะเร็งและหอบหืดซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการตั้งจิตทำสมาธิและฝึกลมหายใจเข้าออก ก็ให้การไปในทางเดียวกันว่าตนอธิษฐานในใจให้ ‘องค์เพชร’ ช่วยปิดเป้าสิ่งไม่ดีออกจากตัว หลังถูกน้ำรดก็รู้สึกโล่งโปร่งสบาย และขาดเสลดสีดำออกมาราวกับปาฏิหาริย์ ลูกศิษย์คนอื่นจึงพากันมาขอให้รดน้ำด้วย

น่าสังเกตว่า ปรากฏการณ์ร่างทรง องค์เทพ และความเชื่อเหนือธรรมชาติผุดขึ้นราวกับดอกเห็ดในสังคมไทย โดยเฉพาะเมื่อโซเชียลมีเดียแพร่หลาย (นับถึงปีนี้ ประเทศไทยมีผู้ใช้งาน TikTok กว่า 49 ล้านบัญชี YouTube 44 ล้านบัญชี และ Line 54 ล้านบัญชี) ในแง่หนึ่งอาจเรียกได้ว่าผู้วิเศษเหล่านี้คือคอนเทนต์ครีเอเตอร์ในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีจิตวิทยาหวานล่อมและเรื่องเล่า (storytelling) ที่ ‘ทักใจ’ ผู้คนร่วมสมัย เสนอคำอธิบายโลกซึ่งไปด้วยความทุกข์ แล้วหยิบยื่นคำตอบที่ชัดเจน เรียบง่าย ปฏิบัติตามไม่ยาก เพื่อบรรลุถึงการมีชีวิตที่ดี สุขภาพแข็งแรง ความมั่งคั่ง หรือความสำเร็จในชีวิต อาจรวมถึงการบรรลุธรรมหรือการหลุดพ้น (salvation) ด้วย

นิรมิตเทวาจตุติเองก็นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับบุญ บารมี และอภินิหาร ซึ่งเริ่มตั้งแต่เขายังไม่เกิดด้วยซ้ำ ก่อนตั้งท้องแม่ฝันเห็นแสงสีขาวพุ่งลงจากท้องฟ้า เมื่อตั้งครรภ์ก็มักปวดท้องในวันพระ และขณะคลอดก็เห็นคนหนุ่มสาวคล้ายเทวดายืนเฝ้าในห้องคลอด ส่วนสาเหตุที่ต้องจุติลงมาจากสวรรค์ก็เพราะได้รับบัญชาจากพระพุทธเจ้าให้รวบรวมคนดีไปสู่ยุคพระศรีอารย ท่วมกลางบริบทที่สังคมไทยเสื่อมลง ผู้คนมอมเมากับความสำเร็จทางวัตถุ สนใจแต่ตัวเลข (ในบัญชี) นับถือภูตผีปีศาจ และไม่ปฏิบัติธรรม แรกเริ่มเดิมทีนิรมิตเทวาจตุติขับเคลื่อนกงล้อธรรมจักรผ่านไลฟ์สอนธรรมะทางโซเชียลมีเดีย เมื่อมีผู้ศรัทธามากขึ้นจึงจัด ‘ทริปสายบุญ’ หรือเดินสายพบญาติธรรม

เป็นคอร์สวิปัสสนากรรมฐาน ราคาประมาณ 1,900-5,000 บาท จองผ่านไลน์ออฟฟิเชียล โดยอธิบายว่าเป็นคาสถานที่ ค่าอาหาร และค่าดำเนินการ ไม่ใช่ค่าตัวของนิรมิตเทวาจู้ติ นอกจากการทำหนังสือและขายเสื้อแล้วยังมีการระดมทุนบริจาคซื้อที่ดินสร้างสถานปฏิบัติธรรม เริ่มต้นทุนละ 300 บาท ครอบครัวของร่างอวตารนี้จึงต้องจ้างทีมแอดมินทำหน้าที่ดูแลและจัดการแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 60 คน ทว่าบัญชีปลายทางที่รับเงินกลับไม่ใช่ชื่อองค์กรหรือมูลนิธิ การกุศล แต่เป็นบัญชีส่วนตัวของหมอกคนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวนี้ แม้ประกาศยอดบริจาคสะสมทุกวัน แต่อยู่มาวันหนึ่งเงินหลักล้านหายไปเหลือเพียง 10,000-20,000 บาท เรื่องจึงแดงจนเป็นคดีความฟ้องร้องและเปิดโปงเพราะหนึ่งในแอดมินเหล่านี้เห็นความไม่ชอบมาพากล

น่าสนใจอีกเช่นกันว่านอกจากศัพท์แสงแบบบุญบารมีแล้ว ความเชื่อเหล่านี้ยังผสมผสานศัพท์หรืออุปลักษณสมัยใหม่ด้วย เช่น การเชื่อมจิตที่คล้ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต การแผ่คลื่นพลังงาน (energy) กรรมแก้ไม่ได้ คล้ายกับรอยเท้าดิจิทัล (digital footprint) แต่นิรมิตเทวาจู้ติจะช่วยเสริมบุญบารมีให้กรรมตามไม่ทันได้ ประหนึ่งการเพิ่มความเร็วอินเทอร์เน็ตในยุค 4G หรือ 5G นอกจากนิรมิตเทวาจู้ติแล้วยังมีกรณีของ ‘คลื่นพลังบุญ’ จากแดนธรรมะสุขาวดี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งรับภารกิจจากสวรรค์ลงมาเป็นหมอกเทวดาเช่นกัน ร่างทรงคุณนี้มีฌานของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ และมีหุทิพย์และตาทิพย์ที่สัมผัสได้ว่าใครป่วยเป็นอะไร หากสัมผัสได้จะเกิดอาการสะอึก วิธีการรักษาคือสัมผัสกายหรือยิงศรทิพย์ใส่ผู้ป่วย ซึ่งรักษาได้แทบทุกโรค ไม่เว้นแม้แต่มะเร็ง แต่เงื่อนไขมีอยู่ว่าผู้รับการรักษาต้องเชื่อและศรัทธาพระพุทธเจ้าแบบไม่มีข้อแม้ หากกังขาหรือสงสัยการรักษา ก็ไม่ได้ผล

ร่างทรงคลื่นพลังบุญมักเน้นย้ำให้ผู้คนคิดดี ทำดี พุ่ดี ซึ่งเป็นการอาศัยเรื่องเล่า (narrative) ที่อิงกับความเชื่อพุทธมาประกอบ แม้โลกโซเชียลไทยมักแชร์ร่างทรงเหล่านี้มาวิจารณ์ถึงความจอมปลอม หลอกหลวง และบิดเบือนคำสอนของพระพุทธเจ้ามาหากิน บ้างถึงกับเรียกร้องให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติออกมาจัดการ จนผู้อำนวยการสำนักพุทธต้องออกมาชี้แจงว่าการเชื่อมจิตไม่มีในพระไตรปิฎก ส่วนอดีตพระมหาเปรียญชื่อดังก็โจมตีว่าโคม์ไลน์และลำดับชั้นบุญของนิรมิตเทวาจู้ติมั่วและไม่สอดคล้องกับเรื่องเล่าหลักของพุทธ เช่น พระอนาคามี (แปลว่าผู้ไม่กลับมา) คืออริยบุคคลที่ละกิเลสแล้วและจะไม่กลับมาเกิดอีก แล้วทำไมต้องมาเกิดเป็นพญานาคที่ชั้นต่ำกว่า รวมถึงผู้ปกป้องพุทธศาสนาอีกมากที่วิจารณ์ลัทธิต่าง ๆ ว่าเป็นการเอาศรัทธานำหน้าเอาปัญญาตามหลัง

อย่างไรก็ดี ในมุมมองของนักมานุษยวิทยา ประเด็นอาจไม่ได้อยู่ที่ว่าการเชื่อมจิตมีจริงหรือไม่ ลัทธิต่าง ๆ จริงหรือลวง มากเท่ากับการมองความศรัทธาและความเชื่อเหล่านี้ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัยอย่างหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสับสนทางจิตใจของผู้คนที่ไม่เพียงแต่ขาดหลักยึดทางเศรษฐกิจที่มั่นคง แต่ยังขาดที่พึ่งทางใจด้วย คำถามสำคัญอาจอยู่ที่ความศรัทธาเหล่านี้เปิดเผยให้เราเห็นความไม่มั่นคง (uncertainty) ของชีวิตคนไทยซึ่งสะท้อน

โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อย่างไรบ้าง? คำถามไม่ใช่ว่าลัทธิต่าง ๆ ไม่จริงแท้หรือเป็นลูกผสมผสานมาชั่วคราวระหว่างผี พราหมณ์ พุทธ ซึ่งต้องระดมพลมาชำระสิ่งแปลกปลอม แต่คือการขบคิดว่า การผสมผสานความเชื่อเหล่านี้ (hybridity) สะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมแบบใด โดยเฉพาะท่ามกลางบริบทที่คนไทยกำลังต่อสู้ดิ้นรนกับความไร้ระเบียบ ความระส่ำระสาย และความผันผวนทางเศรษฐกิจของทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ ความเชื่อหลักตามขนบหรือคำอธิบายแบบวิทยาศาสตร์เองจึงอาจไม่หาคำตอบที่สมเหตุสมผลเพียงพอสำหรับคนบางกลุ่มอีกต่อไป จนต้องแสวงหาทางเลือกอื่นที่ไม่ได้อิงกับหลักเหตุผลนัก (Nonrational alternative)

อาจกล่าวได้ว่า ในสังคมแห่งความสำเร็จที่การแสวงหาความสุข (ซึ่งมักมาจากการบริโภคสินค้าและบริการ) เป็นภาคบังคับ มนุษย์อาจจัดการความทุกข์เองได้น้อยลง โดยเฉพาะผู้ที่ล้มเหลวหรือยังไม่ถึงฝั่งฝันเสียที ผู้วิเศษเหล่านี้จึงมีบทบาทหน้าที่ (function) ในการให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งด้านการงาน ความรัก รักษาโรค ของหาย ทำนายดวง ฯลฯ และเปลี่ยนสถานะไร้ระเบียบให้กลายเป็นคำตอบที่มีระบบระเบียบ ทั้งยังมอบความรักและความรู้สึกเป็นชุมชนที่ปัจเจกในโลกทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ต่างก็ขาดพร่อง

ลัทธิเหล่านี้ยังเสนอหนทางหลบหนีออกจากชีวิตประจำวันที่แสนน่าเบื่อ และชีวิตมนุษย์เงินเดือนที่มีกิจวัตรซ้ำซาก ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ องค์กรดำเนินชีวิต หรือร่างทรงพญานาค ซึ่งเคยเป็นเซลล์ขายเครื่องมือวิทยาศาสตร์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ แต่วันหนึ่งชีวิตก็พลิกผัน รู้สึกมีองค์มาประทับทำให้บุคลิกเปลี่ยน ระลึกอดีตได้ บางครั้งคำรามอย่างไม่มีสาเหตุ และรู้สึกแสบร้อนกลางหน้าอกคล้ายมีอะไรอยู่ข้างใน จึงเริ่มรักษาผู้คนผ่านโลกออนไลน์เนื่องจากเชื่อว่าเบื้องบนกำหนดให้ลงมาช่วยคน

ถึงที่สุดแล้ว นักมานุษยวิทยาสนใจวิถีปฏิบัติทางความเชื่อในระดับชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับมิติอื่น ๆ ในชีวิตของผู้คน และขับเคลื่อนให้กลุ่มคนและปัจเจกผ่านพ้นสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิต เนื่องจากความเชื่อไม่ได้มีเพียงมิติส่วนบุคคล แต่ยังเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน การคาดหวังกับชีวิตของตนเอง รวมถึงวิธีการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ของคนแต่ละกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- Brand Inside. (2567). *เปิดสถิติผู้ใช้งาน Social Media ไทย ปี 2024* สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/share/p/zPpi4t1pLL16Mz4w/> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- Matchon Online. (2567). *อดีตแอดมิน แฉวีรกรรม 'ลัทธิเชื่อมจิต' ลาออกเพราะทนไม่ไหว ถูกทำร้ายทุบ-ตี* สืบค้นจาก https://www.matchon.co.th/local/news_4581722 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- Springnews. (2567). *สรุปให้! ดรามา "อาจารย์น้องไนซ์" ทฤษฎี "เชื่อมจิต" ความเชื่อที่ต้องใช้สติ* สืบค้นจาก <https://www.springnews.co.th/news/hot-issue/846144> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- Han, B. C. (2017). *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power*. Verso Books.

ข่าวอาชญากรรมกับความสัมพันธ์ซับซ้อน: ความรัก ความรุนแรง และครอบครัวในสังคมไทยร่วมสมัย

ปิยนันท์ จินา

“สุขสันต์วันเกิดนะที่รัก เป็นแฟนที่น่ารักของเขาแบบนี้ตลอดไปนะ ร่ำรวย ๆ การงานราบรื่น สมหวังทุกประการน้า” คือข้อความอวยพรวันเกิดสามี ใต้ภาพครอบครัวแสนอบอุ่นที่มีนุ่น แม่วัย 27 ปี ทอย พ่อวัย 33 ปี และลูกน้อยวัย 1 ขวบ ซึ่งถ่ายในงานฉลองวันเกิดทอยในเดือนแห่งความรัก (17 กุมภาพันธ์) ณ ร้านอาหารแห่งหนึ่งย่านถนนเลียบริมด้านรามอินทรา หากเลื่อนดูเฟซบุ๊กเรื่อย ๆ ก็จะพบโพสต์ที่แสดงถึงชีวิตรักเปี่ยมสุข มีทริบครอบครัวและชื่อของขวัญให้กันเป็นประจำ

ทว่าในคืนเดียวกันนั้น นุ่นได้หายตัวไปอย่างปริศนา พ่อแม่และเพื่อนติดต่อไม่ได้ ทั้งที่ปกติ นุ่นจะออนไลน์ในโซเชียลมีเดียตลอด จึงพากันไปแจ้งความคนหายในวันรุ่งขึ้น และใช้ภาพข้างต้น โพสต์ประกาศตามหา ทอยซึ่งดูไม่กระตือรือร้นในการตามหาตัวเมียหรือแจ้งความเลย ให้การว่า ทั้งคู่มีปากเสียงกันตอนตี 3 ขณะขับรถ BMW สีขาวกลับบ้าน เนื่องจากนุ่นหึงที่ทอยกดไลก์รูปแฟนเก่า ส่วนทอยก็ไม่พอใจที่นุ่นเอยถึงแฟนเก่าเพื่อประชดเหมือนกัน เมื่อรถจอดติดไฟแดงแถวคลองประปา นุ่นจึงเปิดประตูลงจากรถ แต่ทอยตามลงไปจ้อแล้วพาขึ้นรถ แต่เมื่อใกล้จะถึงบ้าน นุ่นเปิดประตูลงไปอีกรอบ คราวนี้เธอโบกแท็กซี่แล้วหายกลับไปจนไม่มีใครติดต่อได้อีก ทอยยอมรับว่าเขาหลงไม้ลงมือกับนุ่นบนรถ แต่อ้างว่าที่ผ่านมารกรรยามักหายไปเช่นนี้ทุกครั้งที่ทะเลาะกัน เขาจับตำแหน่งจีพีเอสมือถือนุ่นครั้งสุดท้ายจะเชิงเทรา จึงคาดว่านุ่นน่าจะข้ามแดนไปยังปอยเปตที่เธอเคยทำงานอยู่หลายปี เขาจึงไม่ได้ตามหา

ทว่าเพื่อนและญาติไม่ปักใจเชื่อ และจับพิรุธได้อย่างประเด็น เช่น แยกย้ายออกจากร้านตอนตี 1 แต่ทำไมตี 3 แล้วยังไม่ถึงบ้าน ทั้งที่ระยะทางจากร้านอาหารไปบ้านแค่ 18 กิโลเมตร ทอยอ้างว่าหิวข้าวจึงแวะหาอะไรกิน แต่เพื่อนก็แย้งว่าของกินในงานวันเกิดเหลือทิ้งเต็มโต๊ะ ถ้าหิวจริงทำไมไม่กินหรือห่อกลับบ้าน รวมถึงการที่ทอยบอกแม่ของนุ่นว่า “ให้ทำใจ” เพื่อนนุ่นยังแฉต่อไปว่า ทอยไม่ใช่คนรักครอบครัวอย่างที่สร้างภาพ แต่เป็น ‘ผู้ชายตีเมีย’ คนหนึ่งที่ลงไม้ลงมือกับนุ่นมาตลอดถึงขั้นเคยเป็นคดีความกันบนโรงพัก แต่นุ่นก็ไม่ยอมเลิกกับทอย และยังใจอ่อนถอนแจ้งความเนื่องจากตั้งท้องและคิดว่าถ้ามีลูกด้วยกันแล้วทอยอาจดีขึ้น จึงยอมคืนดีเพื่อรักษาความเป็นครอบครัวเอาไว้

เมื่อถูกเค้นหนักจากกระแสสังคมและการสอบปากคำโดยตำรวจ ทอยแถลงทั้งน้ำตาว่าเขาถูกปรักปรำ และย้ำว่านุ่นเป็นคนขี้น้อยใจ ทำให้ทะเลาะกันบ่อย แต่เมื่อเรื่องออกสู่สาธารณะแล้วก็มีคนจับพิรุธทอยเพิ่ม ตัวละครสำคัญของข่าวนี้อีกคนคือบิว พลเมืองดีที่มีอาชีพเป็นไรเดอร์บริการขับ

รถให้คนเมา และบังเอิญผ่านมาเห็นเหตุการณ์ที่ทอยยื่นอุ้มลูกมองดูนุ่นที่กำลังล้มพุบอยู่ริมถนน ตอนแรกเขาเข้าใจว่าสามีพยายามปลุกภรรยาที่เมากจนไร้สติจึงไม่ได้ใส่ใจนัก แต่เมื่อฟังข่าวก็ผิ ดสังเกต เพราะทอยบิดเบือนทั้งเรื่องเวลาและสถานที่ บิวจำได้แม่นยำว่าเขาพบครอบครัวนี้ที่ถนนแจ้ง วัฒนะ ไม่ใช่คลองประปา และเหตุการณ์นี้ก็เกิดขึ้นในเวลาตี 1 ไม่ใช่ตี 3 อย่างที่ทอยบอก จึงไปแจ้ง ตำรวจ แต่ก็ได้รับคำตอบว่า “เรื่องของผัวเมีย น่องไปยุ่งอะไรเขา” บิวจึงติดต่อญาติและเพื่อนของ นุ่น แล้วความจริงก็ปรากฏเมื่อมีการย้อนดูกล้องวงจรปิด เวลาราวตี 1 กว่า นุ่นเปิดประตูลงจากรถ ก่อนที่ทอยจะตามลงมาแล้วเข้าทำร้ายร่างกายอย่างโหดร้าย ทั้งเตะหน้า กระที่บลำตัวและหัวนาน กว่า 10 นาที แม้นุ่นจะสลบไปแล้วทอยยังจิกหัวขึ้นมาเตะเสยปลายคางซ้ำ เท่านั้นยังไม่พอ ทอยยัง เอาอิฐทุบหัวนุ่นอีกหลายครั้ง สอดคล้องกับสภาพโครงกระดูกมนุษย์ใหม่ไฟที่มีรอยแตกบริเวณบ่า ตาและแก้ม รวมถึงมีรอยร้าวตรงกระดูกสันจุมุกและกระดูกด้านขวา ซึ่งตำรวจสืบพบในป่าละเมาะ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งที่ข้อมือมีสร้อยทองเส้นเดียวกับที่นุ่นใส่ในคืนหายตัว ทอยที่ยอมจำนนด้วย หลักฐานจึงสารภาพว่าทำร้ายนุ่นจนเสียชีวิตแล้วพยายามอำพรางศพ

แม้สื่อมวลชนจะนำเสนอเรื่องราวนี้ในฐานะคดีฆาตกรรมที่สะเทือนใจ และเน้นย้ำความ โหดเหี้ยมผิดมนุษยมนาของผู้ก่อเหตุ แต่ในทางมานุษยวิทยา คดีนี้ยังเป็นกระจกสะท้อนโครงสร้าง ทางสังคมและทางวัฒนธรรมของไทยด้วย โดยเฉพาะค่านิยมครอบครัวแบบชนบ (heteronormative family) ของชายหญิงต่างประเทศที่แต่งงานสร้างครอบครัวแล้วเลี้ยงลูก ด้วยกัน แต่ครอบครัวไม่ได้เป็นพื้นที่ปลอดภัยและอบอุ่นตามภาพฝันเสมอไป หากบางครั้งยังเป็น พิษ สร้างความระหองระแหงและบาดหมางระหว่างคู่รัก ซึ่งเผชิญแรงกดดันให้ต้องรักษาภาพ ครอบครัวและหน้าตาเอาไว้ รวมถึงระบบปิตาธิปไตยที่ผู้ชายมักถือครองอำนาจควบคุมเมียและลูกที่ เป็นสมาชิกในครอบครัว และมักตอบโต้การไม่เชื่อฟังหรือพฤติกรรมนอกคู่ด้วยความรุนแรง หรือ เมื่อรู้สึกว่าการกำลังเสียอำนาจในการควบคุม หากมีเรื่องความหึงหวงหรือการนอกใจ (infidelity - adultery) ก็มีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น คดีนี้อาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ในวัฒนธรรมที่คู่รักมองอีกฝ่าย ในความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม ไม่ใช่สิ่งของการครอบครองที่จะอ้างสิทธิเหนือเรือนร่างหรือการ กระทำได้ ยิ่งกว่านั้น ยังน่าตั้งคำถามว่า การสถาปนาครอบครัวให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจก้าว ล่วง แม้มีการทำร้ายร่างกายและละเมิดสิทธิซึ่งหน้า ถือเป็นการยอมรับความรุนแรงในพื้นที่ส่วนตัว (domestic violence) หรือไม่? และความเจ็บเท่ากับการสมรู้ร่วมคิดไหม? (cultural complicity)

คดีนุ่นทอย รวมถึงคดีฆาตกรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์อื่นในปี 2567 น่าจะแสดงให้เห็นว่า อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย ตลอดจนเทคโนโลยีดิจิทัลอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความไม่ไว้วางใจของมนุษย์ ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความเจ็บปวดทางอารมณ์ ในบางกรณีอาจ ยกกระดับเป็นความรุนแรง จนกล่าวได้ว่าแม้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในยุคดิจิทัลเป็นไปได้เพราะ เทคโนโลยี แต่ก็พังได้เพราะเทคโนโลยีเช่นกัน

ตัวอย่างเช่นสามีภรรยาคนหนึ่งที่มีอาชีพขับรถพุ่มพวงขายผัก เมื่อธุรกิจไปได้สวยจึงช่วยกันเก็บหอมรอมริบแล้วลงทุนซื้อรถยนต์อีกคัน แต่เมื่อต้องแยกกันทำงาน เวลาว่างจึงไม่ค่อยตรงกัน เมียเริ่มติดโซเชียลมีเดียและมักอัปเดตวิดีโอเช็กซีพร้อมแคปชั่น 18+ ลง TikTok จนมีปากเสียงกันหลายครั้ง วันหนึ่งผัวกลับจากขายผัก เห็นเมียยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ขณะกำลังไถหน้าจอมือถือ ก็คิดว่าเมียคุยกับชายชู้ จึงคว้ามัดหัวผักใกล้มือตรงไปจ้วงแทงเมียถึง 16 แผล จนเสียชีวิตคาที่ แต่มาทราบภายหลังว่าเมียไม่ได้มีชู้แต่อย่างใด

โซเชียลมีเดียและแอปพลิเคชันหาคู่ยังสะท้อนถึงความเหงาและความโดดเดี่ยวของชีวิตในเมือง โดยเฉพาะคดีที่ ‘เจ๊นัท’ LGBTQ+ รายหนึ่งใช้มีดแทงนักศึกษาหนุ่มที่นัดพบกันที่หน้าผากคาง และกลางอกจนเสียชีวิต แล้วจุดไฟเผาอำพรางก่อนจะหลบหนีไปพร้อมกับสมาร์ตโฟน สมาร์ตวอตซ์ และแท็บเล็ตของผู้ตาย คดีนี้ทั้งสะท้อนว่าการหาสายสัมพันธ์บนโลกดิจิทัลเพื่อคลายเหงา กลายเป็นเรื่องที่ได้ทั่วไป ซึ่งเป็น ‘ตลาดจัดหาคู่’ ที่ตอบสนองต่อทุกรสนิยมทางเพศ อย่างไรก็ตาม โลกดิจิทัลที่ซ่อนทับกับโลกจริงก็ยิ่งซุกซ่อนภัยอันตรายและเสี่ยงต่อความรุนแรง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางอย่างผู้หญิงหรือเพศทางเลือก ในอีกด้านหนึ่ง โลกออนไลน์ไทย รวมถึงสื่อมวลชนอาชีพก็ยังสลับอคติทางเพศไม่พ้น โดยเฉพาะช่องข่าวหนึ่งที่เรียกผู้ก่อเหตุว่ากระเทยอ้วนใจเหี้ยมราวกับว่าเพราะเป็นอาชญากรจึงถูกเลือกปฏิบัติและเหยียดเพศได้ อนึ่ง ข่าวอาชญากรรมอีกหลายคดีแสดงให้เห็นว่าผู้ตกเป็นเหยื่อของการต้มตุ๋นออนไลน์ (online scammer) มีได้ทุกเพศทุกวัย ซึ่งมักใช้การพูดคุยแบบโรแมนติก และรูปภาพที่ดึงดูดใจเพื่อหลอกลวง ก่อนจะบงการความรู้สึกและฉวยประโยชน์จากเหยื่อ เช่น หนุ่มรายหนึ่งตีสนิทสาวโรงงานวัย 40 จนตายใจแล้วมีเพศสัมพันธ์ด้วยหลายครั้ง วันหนึ่งเขาชวนเธอไปพบพ่อแม่ที่ต่างจังหวัด ให้เอาทรัพย์สินมีค่าใส่รถ แต่ทำที่ว่าลืมชื่อของสำคัญจึงจอดแวะเซเวนแล้วขอให้เธอลงไปซื้อให้ เมื่อกลับมาก็ไม่พบทั้งรถทั้งคนและทรัพย์สินของตน

ข่าวอาชญากรรมในครัวเรือนและความรุนแรงที่เกิดจากความสัมพันธ์ของมนุษย์มักเกี่ยวพันกับอคติทางวัฒนธรรมและปัญหาทางเศรษฐกิจ (หนี้สิน) เรื่องราวสะท้อนใจที่เล่ามาทั้งหมดไม่ใช่เหตุการณ์ที่แยกจากกัน แต่เชื่อมโยงเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้ง และสะท้อนค่านิยม ความคาดหวังทางสังคม ความล้มเหลวเชิงระบบในการจัดการปัญหาที่ครอบครัวต้องเผชิญ ตลอดจนภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- มติชนสุดสัปดาห์. (2567). *เปิดคำสารภาพ ‘ทอย’ ข่าเผาอำพราง ‘น้องนุ่น’ ลงมือ-ต่อหน้าลูกน้อย ความรุนแรงในครอบครัว*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_749420. เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2567). *ไอ้ทอย ผัวโหดฆ่าน้องนุ่น เปิดต้นตอพฤติกรรมเหี้ยม อย่ามาอ้างแค้นสะสม*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2765097>. เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2567.

ไทยรัฐออนไลน์. (2567). *ผ้าหึงโหด คว่ามีดปกผลไม้กระหน่ำแทงเมีย ดับสลด*. สืบค้นจาก

<https://www.thairath.co.th/news/crime/2824988> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.

ผู้จัดการออนไลน์. (2567). *คุม "เงินท" กะเทยเหี้ยมทำแผน คว่ามีดกะชวอกอก นศ.หนุ่มก่อนเผาร่าง ปิดปากเงียบไม่
ตอบคำถามสื่อ*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/crime/detail/9670000073027> เมื่อวันที่ 16
ธันวาคม 2567.

มองสัตว์เห็นคน มองคนเห็นสัตว์: สำรวจโลกหลากสายพันธุ์

ปิยนันท์ จินา

ตลอดปี 2567 แทบเป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้ใช้งานโซเชียลมีเดียไหนๆ จะไม่เจอภาพหรือมีม (meme) ของลูกอ๊ปป๊อแคระเพศเมียจากสวนสัตว์เปิดเขาเขียวในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น เดิน วิ่ง สะบัดตัวหลังอาบน้ำ ทำหน้าเด้อ หรือ ‘สวบ’ พี่เลี้ยง ‘หมูแดง’ ซึ่งเป็นชื่อที่ได้รับการโหวตจากชาวเน็ตกว่า 20,000 ราย กลายเป็นไวรัลบนโลกอินเทอร์เน็ตที่ดังไกลถึงต่างประเทศ แม้แต่สื่อระดับโลกยังต้องเขียนถึง ทำให้สวนสัตว์มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมและมีผู้ติดตามบนโลกเสมือนจริงเพิ่มขึ้นอย่างมาก จนสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ

ความน่ารักน่าเอ็นดูของหมูแดงส่วนหนึ่งอาจมาจากลักษณะเฉพาะของสายพันธุ์อ๊ปป๊อแคระ กล่าวคือมีขนาดกะทัดรัด (เมื่อโตเต็มวัยมีน้ำหนักเฉลี่ย 250-300 กิโลกรัม เมื่อเทียบกับอ๊ปป๊อทั่วไปที่อาจหนักถึง 3 ตัน) มีความตึกตึกเพราะมีขนตามตัวน้อย ผิวเรียบลื่น เนื่องจากผิวหนังไวต่อแสงแดด สัตว์ชนิดนี้จึงมีถิ่นที่อยู่ริมแม่น้ำ ลำธาร หรือหนองบึง ใช้เวลาส่วนใหญ่แช่น้ำหรือโคลน เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของร่างกาย และจะขึ้นจากน้ำในเวลากลางคืน พลบค่ำ หรือรุ่งสาง เพื่อออกหาของกิน ได้แก่ ใบไม้ หญ้า หน่อไม้ รากไม้ หรือผลไม้ ใดๆ ก็ดี ปัจจุบัน ป่าฝนเขตร้อนชื้นในแถบแอฟริกาตะวันตก ซึ่งเป็นถิ่นอาศัยเดิม ถูกทำลายและรุกรานจากการทำไร่เพาะปลูกพืชเกษตร อาทิ ปาล์ม โกโก้ ยางพารา ถึงแม้รัฐบาลหลายประเทศจะจัดเขตอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า แต่อ๊ปป๊อแคระก็ยังถูกรบกวนจากการลอบทำเหมืองแร่ รวมถึงชนพื้นเมืองบางกลุ่มที่ยังล่าอ๊ปป๊อแคระเพื่อกินเนื้อด้วย ทำให้อ๊ปป๊อแคระถูกจัดเป็นสปีชีส์ใกล้สูญพันธุ์ (endangered) ที่มีอยู่ในธรรมชาติเพียง 2,000 กว่าตัวเท่านั้น สวนสัตว์ต่าง ๆ ทั่วโลกที่มีโครงการอนุรักษ์สัตว์จึงรับเอาสปีชีส์นี้ไว้ในกรดูแล อ๊ปป๊อแคระจึงต้องการการดูแลเป็นพิเศษ มีพี่เลี้ยงคอยให้อาหาร ล้างบ่ออาบน้ำ รวมถึงถ่ายทอสดผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียด้วย จึงเป็นที่มาของความโด่งดังน่ารักตะมุตะมิที่เราเห็น

อย่างไรก็ดี น่าตั้งข้อสังเกตว่า ความน่ารักของหมูแดงช่วยให้มนุษย์มองทะลุไปยังปัญหาเชิงโครงสร้างอย่างการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาวะโลกรวน ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ด้วยไหม หรือเห็นเพียงแค่มิมและแฟนอาร์ต ซึ่งเป็นเพียงสินค้าของทุนนิยมสัญญา

สลัดจากมาที่ดาราสัตว์ ซึ่งไม่ใช่สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ แต่พบได้ทั่วไปสำหรับคนเมืองอย่างแมวและสุนัข กรณีที่โด่งดังก็คงไม่พ้นแฮชแท็ก #แบนแม่หยั่ว ที่มีฉากทดสอบยาพิษในน้ำชาโดยใช้แมวแต่น้องแมวต้นเล่นสมทบบาทเกิน ชักกระตุกต่อหน้ากล้องก่อนแน่นิ่งไป ทำเอาคนรักสัตว์รับไม่ได้และตั้งคำถามว่า ใช้วิธีการใดวางยาสลบแมว ได้ทำตามขั้นตอนที่เหมาะสม เช่น ตรวจร่างกายก่อน

และหลัง งดอาหาร สอดท่อช่วยหายใจ หรือมีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาหรือไม่ เนื่องจากยาสลบอาจ กัดการทำงานของระบบหายใจและระบบไหลเวียนเลือดทำให้แมวสำลักหรือเสี่ยงต่อชีวิตได้ อีก ประเด็นที่น่าสนใจก็คือการตั้งคำถามว่า น้องเป็นแมวมีเจ้าของหรือเป็นแมวจร ซึ่งสะท้อนถึงปัญหา สุนัขและแมวจรที่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคมเมืองในปัจจุบัน

อีกกรณีคือ ‘หมวยเล็ก’ หม่าไซบีเรียนที่ถูกเจ้าของล่ามไว้ในห้องน้ำก่อนเอาน้ำร้อนราดอย่าง ทารุณ ทั้งที่น้องกำลังตั้งท้องอยู่ โดยให้เหตุผลว่าหมวยเล็กคือ ชน ทำลายข้าวของแถมยังแอบ ขโมยกินขนมของคน วิธีโอดังกล่าวกลายเป็นที่ติเตียนของสังคมออนไลน์ บางส่วนเห็นว่าหากไม่ พร้อมก็ไม่ควรมีสัตว์เลี้ยง และกดดันจนเจ้าของต้องมอบหมวยเล็กให้คนอื่นดูแลต่อ ประเด็น น่าสนใจคือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์เลี้ยง ซึ่งเป็นได้ทั้งเพื่อนแก้เหงา เครื่องนำทาง เครื่อง ตรวจสอบระเบิด เครื่องค้นหาอาชญากร หรืออุปกรณ์กีฬา (กรณีสุนัขแข่ง) หากแต่ความสัมพันธ์ จะราบรื่น (ต่อมนุษย์) ได้ก็ต่อเมื่อสัตว์นั้นได้รับการฝึกตามเงื่อนไขที่เหมาะสม (การให้รางวัล การ ลงโทษ การกระตุ้น) แต่เสียงโซเซียลอีกด้านก็มองว่า สุนัขไม่ใช่ทรัพย์สินหรือเครื่องมือ แต่เป็น ครอบครัวและมีสถานะเท่าเทียมกับมนุษย์ เราจึงควรปฏิบัติต่อสัตว์อย่างเคารพมากขึ้น

ข่าวไฟไหม้ตลาดจตุจักรที่คร่าชีวิตสัตว์นับร้อยจึงกลายเป็นเรื่องสะเทือนใจไม่น้อยใน สังคมไทย แต่ก็เตือนให้เราครุ่นคิดว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงมีลักษณะเหมือนกับ ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันหรือไม่? อย่างน้อยก่อนที่จะเป็นสมาชิกในครอบครัว สัตว์เลี้ยงส่วน ใหญ่ก็มาจากการซื้อขายในฐานะสินค้า และยิ่งย้ำเตือนว่า ในพื้นที่หนึ่ง ๆ เช่น เมือง อาจไม่ได้มี มนุษย์เพียงลำพัง หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการพบปะ ปะทะ ติดต่อกัน (contact zone) และสร้าง สัมพันธ์กันระหว่างหลากหลายสายพันธุ์ (multispecies space) ที่แต่ละสายพันธุ์ล้วนทั้งสร้าง ผลกระทบและได้รับผลกระทบจากสายพันธุ์อื่น

ข้อถกเถียงเรื่องการเลี้ยงสัตว์ (domestication) ระหว่างจุดยืนที่มองสัตว์เป็นเพื่อนร่วม โลกกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าชีวิตกับแรงงาน ยังปรากฏผ่านข่าวน้ำท่วมปางช้างแม่ริม เมื่อมี ความจำเป็นต้องอพยพช้างของมูลนิธิริคชิ่งช้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเลี้ยงแบบ ‘ธรรมชาติ’ ไม่ได้รับ การฝึกให้มีปฏิสัมพันธ์หรือสร้างสายสัมพันธ์ (bonding) กับความชังที่เป็นคน เพราะมองว่าการ ใช้อุปกรณ์ เช่น ตะขอ รวมถึงอำนาจในการออกคำสั่งใด ๆ กับช้าง เป็นสิ่งที่รุนแรงเกินไปสำหรับ ความสัมพันธ์แบบสหายต่างสายพันธุ์ ช้างเหล่านี้จึงไม่คุ้นกับความชัง และเนื่องจากช้างเป็นสัตว์ ใหญ่ที่อาจก่ออันตรายและความเสียหายแก่มนุษย์และทรัพย์สินของมนุษย์ การช่วยเหลือจึง ยากลำบาก หากไม่ใช้ยาซึมเพื่อเคลื่อนย้ายสู่พื้นที่ปลอดภัย ความก็เสี่ยง แต่หากใช้ ช้างก็อาจจมน้ำ ทำให้เกิดสงครามวิวาทะขนาดย่อมบนโลกออนไลน์

บรรดาตึกแถวที่มีห้องพักหลายร้อยห้องในตัวเมืองลพบุรีแทบกลายเป็นอาคารร้าง เมื่อฝูง ลิงแสมที่อพยพเข้ามาหากินในย่านชุมชนมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีมานี้ สร้างความเสียหายและเดือดร้อน รำคาญแก่ผู้คนจนต้องย้ายหนี ส่วนคนที่ยังจำใจอยู่ก็เพราะไม่มีที่ให้ไปและติดสัญญาเช่า ถึงแม้ลิง

จะเป็นสัญลักษณ์ของเมืองท่องเที่ยวแบบลพบุรีมา 30 กว่าปี รวมทั้งยังมีการจัดเลี้ยงโต๊ะจีนลิงประจำปีเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว แต่คนที่เดือดร้อนก็เห็นว่าต้องควบคุมประชากรลิง เพราะส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันและการค้าขาย เช่น ลิงมักแย่งขนม อาหาร หรือสิ่งของจากมือมนุษย์ โดยเฉพาะเด็ก เพราะคิดว่าเป็นของกิน หรือมักบุกกรุกบ้านคนเพื่อค้นหาของกิน คนท้องถิ่นจึงต้องติดกรงเหล็กรอบบ้าน (กลายเป็นคนอยู่ในกรง ขณะที่ลิงอยู่ด้านนอก) บางส่วนก็พกอาวุธประจำกายเพื่ออยู่ลิงอย่างที่มีปรากฏเป็นมีมว่า เด็กวัดถือปืนคุ้มกันพระขณะบิณฑบาต ตำรวจฝึกใช้หนังสือตีเพื่อไล่ลิง หรือภาพเด็กนักเรียนหญิงถือปืนประจันหน้ากับลิง (ซึ่งก็มีภาพลิงถือปืนนั่งเฝ้าอาณาเขตของมันเหมือนกัน) ความสัมพันธ์ต่างสายพันธุ์ในเมืองแบบกระทัดรัดทั้งเป็นไปอย่างดุเดือด และไม่เพียงส่งผลเสียต่อสุขภาพะคน แต่ยังเป็นภัยต่อสุขภาพะลิงด้วย เช่น ขาดสารอาหาร รับเชื้อโรคจากเศษขยะหรือแมลงวัน ที่สำคัญ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลิงยังอาจข้ามสู่มนุษย์ได้ เช่น โรคอุบัติใหม่จากคนสู่สัตว์ (Zoonoses) ในที่สุดก็มีปฏิบัติการกวาดล้างและจัดระเบียบลิง ราวกับลิงมีพื้นที่ในเมืองลพบุรีที่สภาพเศรษฐกิจแย่ไม่ได้อีกต่อไป

แต่ปัญหาเหล่านี้ก็คือการมองจากจุดยืนของมนุษย์ ซึ่งเป็นเพียงมุมมองหนึ่งในโลกหลายสายพันธุ์เท่านั้น ลิงไม่ใช่แค่สัตว์รั้งความ แต่เป็นตัวแสดงในฉากสังคมและระบบนิเวศที่สลับซับซ้อน ไซหรือไม่ว่าป่าที่ลิงเคยหากินล้วนได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ หากไม่เปลี่ยนเป็นเมืองก็กลายเป็นเรือสวนไร่นาในภาคเกษตรกรรม ลิงที่ได้รับผลกระทบจากมนุษย์ก็กลับมาส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์อีกทอด สรรพชีวิตจึงอยู่ในการพัวพัน (entanglement) ที่ไม่มีสปีชีส์ใดควบคุมหรือบงการความสัมพันธ์ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ไม่เว้นแม้กระทั่งมนุษย์ นักมานุษยวิทยาร่วมสมัยจึงไม่เพียงสนใจว่า มนุษย์ได้รับผลกระทบจากสายพันธุ์อื่นอย่างไร แต่ยังพิจารณาว่าสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงมนุษย์ ทั้งมีส่วนสร้างและได้รับผลกระทบจากพลังทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของกันและกันอย่างไร เมื่อเรากลับมาตั้งคำถามกับความเป็นผู้กระทำการ (agency) เสียใหม่ ก็น่าคิดว่า คนกับสัตว์จะมีความสัมพันธ์แบบอื่น นอกจากหากไม่ใช่มิตรก็เป็นศัตรู ได้หรือไม่? ซึ่งอาจรวมถึงกรณีของสัตว์ที่ถูกจัดให้เป็นสายพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน (invasive alien species) ทั้งที่มนุษย์บางกลุ่มก็มีส่วนในการนำเข้ามาอย่างปลาหมอสีคางดำหรืออิกัวนาเขียว

เมื่อเรามองสัตว์จึงเห็นคน เมื่อเรามองคนก็ยอมเห็นสัตว์ด้วย ที่ผ่านมา มนุษย์ถือตนว่ามีสถานะเหนือกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นและเข้าไปฉวยใช้ประโยชน์ เปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ซึ่งมีสายพันธุ์อื่นอยู่ด้วย เช่น ทำแปลงเกษตรขนาดใหญ่ สร้างนิคมอุตสาหกรรม หรือพัฒนาเมือง ทั้งยังมองสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ หรือวัตถุสิ่งของ เป็นวัตถุรองรับการกระทำของมนุษย์อย่างเฉื่อยชา เช่น วัตถุแห่งการจ้องมองที่จัดแสดงในสวนสัตว์ สัตว์เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินหรือเพื่อการดำรงชีพ หรือทรัพยากรที่ต้องจัดการ แต่กลับมองไม่เห็นว่ามีชีวิตสายพันธุ์อื่นก็มีส่วนสร้างความเป็นมนุษย์ วัฒนธรรม และสังคม หากใช้เพียงฉากหลังของปรากฏการณ์ทางสังคมเท่านั้น มีหน้าซ้ำยัง

จัดวางตำแหน่งแห่งที่ของสิ่งมีชีวิตอย่างตายตัว เช่น สัตว์ป่า สัตว์เชื่อง สัตว์เลี้ยงหรือศัตรู ทั้งที่จริง โลกหลากสายพันธุ์อาจมีความเคลื่อนไหวมากกว่าความเข้าใจของมนุษย์

คำถามน่านับการที่สมควรร่วมกันหาคำตอบใหม่ เช่น จะเกิดอะไรขึ้นถ้าวัฒนธรรมหรือสังคมมนุษย์ไม่ได้แยกขาดจากรรรมชาติ ซึ่งเป็นอาณาบริเวณของสายพันธุ์อื่น (nature-culture) ถ้าผู้กระทำการไม่ได้มีแต่มนุษย์ หรือถ้าการเข้าใจมนุษย์ไม่จำเป็นต้องเกิดจากการศึกษาสังคมมนุษย์เท่านั้น ดังนั้น สรรพสัตว์ในปี 2567 ไม่ได้เป็นเพียงแค่มิมหรือตัวละครในโลกดิจิทัล แต่ยังเป็นรูปแบบชีวิตอื่น (life form) ที่ในบางด้านก็เหมือนมนุษย์ แต่ในอีกหลายด้านก็แตกต่างจนแทบเข้าใจกันไม่ได้ และสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ย้าเตือนให้เราสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับตัวแสดงและปัญหาเชิงโครงสร้างที่ตัดข้ามเส้นแบ่งวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลกสมัยใหม่ (อาทิ การกลายเป็นเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก และเทคโนโลยีดิจิทัล) กระแสทฤษฎีที่เรียกว่า มานุษยวิทยาพันมนุษย์ (posthuman anthropology) เสนอให้เราขบคิดถึงการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ติดต่อเหล่านี้ เพราะถึงอย่างไร มนุษย์ก็ไม่อาจแยกตัวเองออกจากสายพันธุ์อื่นหรือไม่สามารถถอนตัวออกจากโลกหลากสายพันธุ์นี้ได้

เอกสารอ้างอิง

- BBC NEWS ไทย. (2567). เหตุใดพฤติกรรมกรรมการทารุณกรรมสัตว์อาจเป็นสัญญาณความรุนแรงภายในครอบครัวได้. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c3ggk6yuy724o> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- L'Officiel. (2567). 'หมูแดง' ดาราคนใหม่ของประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://lofficielthailand.com/2024/09/moodeng-new-star-thailand/> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- Thai PBS. (2567). เปิดเบื้องหลัง! วันแยกย้าย "สิง-คน" จับย้ายบ้าน ก่อนลพบุรีเป็นเมืองร้าง. สืบค้นจาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340508> เข้าถึงเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- Thai PBS. (2567). ไฟไหม้จตุจักร เจ้าของร้านโอดสัตว์ตายนับร้อย สูญ 3 ล้าน. สืบค้นจาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340907> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2567). "หมูแดงพีเวอร์" ซูปตาร์สัตว์จากไทยดังกระฉ่อนโลก เพื่อนบ้านไม่พลาดเคลมเป็น "กระดั่ง จรูก". สืบค้นจาก <https://mgronline.com/travel/detail/9670000086975> เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567.
- ยุคติ มุกดาวิจิตร และ ชัชชล อัจฉนาภิตติ (บก.) (2564). มานุษยวิทยาพันมนุษย์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

‘ต่างดาว’ ‘เคลม’ ‘แบน’: การแย่งยึด การไล่รื้อ และการปะทะกัน ของชาตินิยมออนไลน์

วิมล โคตรทุมมี

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (IR): แรงงานผิดกฎหมาย การเคลม (claim) และการแบน (ban)

ปัญหาระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมาโดยมากเกี่ยวกับแรงงานผิดกฎหมายที่ยังไม่ถูกแก้ไข แต่ประเด็นที่เป็นแรงกระเพื่อมปีนี้เป็นคือการอภิปรายข้อเรียกร้องการช่วยเหลือสนับสนุนแรงงานเมียนมาในด้านต่าง ๆ โดย สส.พรรคประชาชน¹ ข้อเรียกร้องดังกล่าวสะท้อนความต้องการจัดระบบแรงงานต่างชาติเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาแรงงานเมียนมาที่เรื้อรังมาตลอด แต่ก็สร้างความไม่พอใจให้แก่คนหลายกลุ่มโดยเฉพาะผู้ขัดแย้งทางการเมือง ด้านสถานการณ์แรงงานลาวอาจไม่ได้เป็นปัญหาเท่ากับแรงงานเมียนมา แต่ก็ปรากฏข่าวการจับกุมแรงงานลาวผิดกฎหมายอยู่เสมอ สถานการณ์ระหว่างไทยเมียนมาและลาวคล้ายคลึงกันในแง่ของการเป็นปัญหาความเป็นพลเมืองที่ผิดกฎหมาย คาบเกี่ยวกับมิติชนชั้นแรงงานต่างประเทศ

ส่วนกรณีประเทศไทยและกัมพูชา ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศในโลกออนไลน์ก็ดูจะไม่ราบรื่นนัก มีการอ้างสิทธิอย่างไม่ชอบธรรม (claim) ของชาวกัมพูชาต่อชาวไทยในหลายเรื่อง เช่น มวยไทย โขน สงกรานต์ ขนบมรดก การเคลมคนที่มีชื่อเสียง เช่น พิธา บัวขาว หรือลิซ่าก็ถูกอ้างว่ามีเชื้อชาติกัมพูชา² ปรากฏการณ์นี้เรียกว่าเป็น “เขมรเคลม” หรือการอ้างความดั้งเดิมของวัฒนธรรมเขมรที่มีมาก่อนวัฒนธรรมไทย นักวิชาการประวัติศาสตร์ชี้ว่านี่เป็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ระหว่างสองชาติที่มีความคล้ายคลึงกันจึงเกิดการอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมและเมื่อเป็นวัฒนธรรมของชาติก็เท่ากับว่านั่นคือการอ้างความเป็นชาติของตนด้วย³

ในปี 2567 ยังมีข่าวเชิงลบที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและเกาหลีใต้ สืบเนื่องมาจากการถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าประเทศแม้ทำตามเงื่อนไขกฎหมายครบทุกประการ ผนวกกับพฤติกรรมการเลือกปฏิบัติ รวมถึงการลุกลามการเหยียดเชื้อชาติ⁴ ก่อให้เกิดกระแส #แบนเที่ยวเกาหลี ของชาวเน็ต⁵ ความเข้มงวดของตม. เกาหลีใต้ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการลักลอบเป็นแรงงานผิดกฎหมายของชาวไทย อีกทั้งตลาดการท่องเที่ยวไทยมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับประเทศอื่น เจ้าหน้าที่ตม.เกาหลีจึงกังวลเรื่องแรงงานผิดกฎหมายมากกว่า

ชาตินิยมออนไลน์: กระจกสังคมเรื่องระหว่างชาติ

การทำความเข้าใจกับกระแสชาตินิยมเริ่มหันมาทำความเข้าใจชาตินิยมในแพลตฟอร์มใหม่ โดยเฉพาะสื่อดิจิทัลหรือโลกโซเชียล Mihelj and Jiménez-Martínez (2021) ชี้ว่าการเติบโต

การเมืองบนสื่อสร้างบทบาทเชิงบวกแก่ชุมชนเทคโนโลยีของชาติ การเปลี่ยนแปลงไปสู่ชาตินิยมออนไลน์ก่อให้เกิดการคืนชีพความเป็นชาติแนวใหม่ที่ผันตามนิเวศวิทยาของโลกดิจิทัล (digital ecology) เทคโนโลยีดิจิทัลอนุญาตให้ผู้กระทำกรหลายกลุ่มสามารถแสดงหรือสร้างจินตนาการความเป็นชาติแนวใหม่ ในกรณีสังคมไทยความเป็นชาตินิยมแนวใหม่ที่ว่าเห็นได้ชัดเมื่ออธิบายบนความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา ปัญหา'การเคลม' (claim) อัตลักษณ์วัฒนธรรมไม่ได้ถูกกำหนดโดยบทบาทรัฐ ชาตินิยมได้ถูกเปลี่ยนมือสู่ปฏิบัติการของประชาชน การเคลมวัฒนธรรมชาติจึงเป็นปฏิบัติการแบบชาตินิยมออนไลน์ที่ประชาชนชาวเน็ตช่วงชิงและ/หรือปกป้องความหมายความเป็นชาติของพวกเขา

กรณี #แบนเกาหลี หรือปัญหาแรงงานเมียนมา สถานการณ์เหล่านี้แม้จะเกิดขึ้นต่างบริบท ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเมียนมาและเกาหลีใต้มีลักษณะเป็นภาพสะท้อนของกันและกัน กล่าวคือ คนไทยเป็นทั้งพวกเรากับคนอื่นของเมียนมาและเกาหลีใต้

พิจารณาตามมิติชาตินิยม ปัญหาของสามประเทศนี้สัมพันธ์กับความศิวิไลซ์ทางเชื้อชาติที่สถาปนาอำนาจ และความชอบธรรมในการกีดกันให้ไม่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมือง กระทั่งนำไปสู่การตีตราลำดับชั้นที่ต่ำกว่า คนไทยจึงเป็น'ผีน้อย'ของคนเกาหลี และคนเมียนมาก็เป็น'ต่างด้าว'ของคนไทย ในขณะที่'เรา'ตอบโต้เกาหลีใต้ที่ลดทอนความเป็นชาติไทยในฐานะ'กลุ่มคนที่เป็นปัญหา' แต่เราก็กีดกันและตอกย้ำเสมอว่าชาวเมียนมาเป็น'ต่างด้าว'ในประเทศ

การแตกกระจายตัวของชาติในฐานะการแย่งยึดและการไล่รื้อ

ในปัจจุบันชาตินิยมมีลักษณะใกล้ชิดกับปฏิบัติการของผู้คนในระดับชีวิตประจำวันมากขึ้น การตอบโต้กันระหว่างคนไทยและคนชาติอื่นเป็นปฏิบัติการออนไลน์อันสะท้อนให้เห็นถึงการแตกกระจายตัวของชาติในมิติต่าง ๆ (Mihelj and Jiménez-Martínez, 2021) และชาตินิยมจึงมีความคลุมเครือและยึดโยงกับผู้คนในชีวิตประจำวัน การศึกษาอาจต้องเสริมกระบวนทัศน์อื่นเพื่อให้เข้าใจความทับซ้อนของมิติปัญหาจากประเด็นชาตินิยมซึ่งเป็นเปลือกชั้นบนสุดของภูเขาน้ำแข็งที่ซ่อนปัญหาบางประการที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศอาเซียน

Ullah and Chatteraj (2023) อธิบายว่าหลายประเทศในอาเซียนกำลังเผชิญปัญหาการไล่รื้อ (displacement) หรือการบังคับให้เคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากผลกระทบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ความรุนแรงทางเชื้อชาติ หรือปัญหาทางการเมือง สงคราม และภาวะทางเศรษฐกิจ กรณีของประเทศเมียนมาที่อพยพเข้ามาในไทย ปัญหาที่มาจาก การบังคับเคลื่อนย้ายของผู้คนจากปัจจัยความไม่สงบทางการเมืองและความรุนแรงทางสงคราม ทำนองเดียวกันกับการเป็นผีน้อยในประเทศเกาหลีใต้หรือการที่คนลาวเป็นแรงงานผิดกฎหมายในประเทศไทย การย้ายถิ่นฐานเกิดจากสภาวะจำยอมทางเศรษฐกิจที่บีบคั้นให้พวกเขาไม่มีทางเลือกการตัดสินใจ และบีบบังคับ (forced) ให้พวกเขากลายเป็นคนผิดกฎหมายหรือแรงงานต่างด้าว

ด้านปัญหาการเฉลิมวัฒนธรรมอันเป็นปฏิบัติการแบบชาตินิยมออนไลน์ในการช่วงชิงความหมายความเป็นชาติของคนกัมพูชา นักประวัติศาสตร์อย่าง David Chandler ชี้ว่าประวัติศาสตร์กัมพูชาต้องเผชิญการปฏิรูปสังคมขนานใหญ่ นับตั้งแต่การเข้ามาของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส จวบจนถึงเหตุการณ์ความรุนแรงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ปัญหาการเมืองกลายเป็นวาระหลักที่ทำให้ละเลยการฟื้นฟูประเทศในด้านต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ นับตั้งแต่หลังทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ประเทศกัมพูชาจึงมุ่งฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาติใหม่ (Chandler, 2008) ปัจจัยเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่สร้างแนวโน้มการแย่งยึดหรืออ้างเอาวัฒนธรรมจากที่อื่นที่ใกล้เคียงภายหลังจากการถูกพรากสิทธิหรืออำนาจของตนในด้านต่าง ๆ จากที่ดิน ทรัพยากร อำนวยอริปไตย ความเป็นพลเมือง หรือแม้แต่ความเป็นชาติ (Ullah and Chattoraj, 2023) ซึ่งเกิดขึ้นตลอดประวัติศาสตร์ชาติกัมพูชา ปฏิบัติการการเฉลิมหรือการอ้างสิทธิทางวัฒนธรรมชาติอื่นเป็นชาติของตนไม่ต่างจากความพยายามแย่งกลับจากสิ่งที่พวกเขาเคยสูญเสีย อย่างน้อยก็เพื่อยืนยันถึงการมีอยู่ของวัฒนธรรมพวกเขา แม้ว่าในหลาย ๆ ครั้งมันได้สร้างความขัดแย้งระหว่างชาติ

กล่าวโดยสรุป ช่วงปี 2567 ด้านหนึ่งเป็นปรากฏการณ์ชาตินิยมระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามความเป็นชาติในบางครั้งก็มีลักษณะย้อนแย้ง ผู้เขียนจึงไม่ได้เพียงแต่อธิบายสถานการณ์ดังกล่าวในมิติของความเป็นชาติเพียงอย่างเดียว ปรากฏการณ์เหล่านี้เกี่ยวโยงกับภาวะสงคราม การอพยพ ประวัติศาสตร์ การเมือง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แรงบีบคั้น ความคาดหวังตลอดจนสถานะจำยอมทางเศรษฐกิจ

รายการอ้างอิงข่าว

1. PPTVTH36, ดราม่า! "สล.แก้วตา" จี๋ไทยรับรองชาวเมียนมาหนีสงคราม แอชท์ก็พรรคประชาชนพม่า (18 ก.ย. 2567) <<https://www.pptvhd36.com/news/การเมือง/232922>> สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
2. ผู้จัดการออนไลน์, กัมพูชายืนยันเคลม! ล่าสุด "ลิซ่า" เป็นคนกัมพูชา ไม่ใช่คนไทยแล้ว (18 เม.ย. 2567) <<https://mgronline.com/entertainment/detail/9670000033592>> สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
3. BBC ไทย, กุน ขแมร์ : วัฒนธรรมไทย-เขมร ย้อนดูประวัติศาสตร์ที่อาจเป็นเหตุก่อ 'ดราม่า' ของสองชาติ (28 ม.ค. 2566) <<https://www.bbc.com/thai/articles/cj5m5rqzmm4o>> สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2567.
4. Sanook, สรุปรดราม่า #แบนเกาหลี เตือนอีกรอบ สาวเล่าติด ตม. - นักข่าวทำคลิปสะคนไทย (4 ก.ย. 2567) <<https://www.sanook.com/news/9537842/>> สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2567
5. WorkPoint Today, สองดราม่า #แบนเที่ยวเกาหลี เมื่อมาตรการสกัด 'ผีน้อย' ทำนักท่องเที่ยวไทยได้รับผลกระทบ (31 ต.ค. 2566) <<https://workpointtoday.com/sk-is-to-be-banned/>> สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2567.

บรรณานุกรม

- Ullah A, Akm and Chatteraj Diotima . (2023). *The Unheard Stories of The Rohingyas: Ethnicity, Diver and Media*. Bristol: Bristol University Press.
- Chandler, David. (2008). *A History of Cambodia*. 4th ed. Colorado: Westview Press.
- Mihelj, Sabina and Jiménez-Martínez, Cesar. (2021). Digital Nationalism: Understanding The Role of Digital Media in The Rise of 'New' Nationalism. *Nation and Nationalism*, 27(2), 331-346.

ButterBear และ Art Toy: วัฒนธรรมสมัยนิยมของความน่ารัก

วิมล โคตรทুমมี

หมีเนยและอาร์ตทอย การเติบโตของวัฒนธรรมสมัยนิยมแนวน่ารัก

ในบรรดา Pop Culture ปี 2567 กระแสน้องหมีเนย (ButterBear) และ Art Toy น่าจะเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมและเป็นกระแสในข่าวหรือสื่อออนไลน์มาโดยตลอด ‘หมีเนย’ หรือแฟนด้อมมักเรียกว่า ‘น้องเนย’ มาสคอตหมีสีน้ำตาลไอศกรีม ‘จามขบวบ’ ที่มีแฟนด้อมทั่วประเทศ ความสำเร็จของหมีเนยเกิดขึ้นจากกลยุทธ์การตลาดมาสคอตในแบบ Cute Marketing¹ น้องเนยสร้างปรากฏการณ์ ‘ห่างแตก’ ทุกครั้งที่ปรากฏตัว มีการร่วมงานกับศิลปินระดับโลก กระทั่งจัดงาน Butterbear's 1st Fam Meeting Adventure Awaits ที่เชียงใหม่ ศิลปินดาราทายไทย 10 กว่าคนร่วมเป็นแขกรับเชิญ และมีแฟนด้อมเข้าชมเต็มออลล์นั้บหมื่นกว่าคน

ด้านอาร์ตทอย เป็นของเล่นของสะสมหลายรูปแบบตามความสร้างสรรค์ของศิลปินและวัสดุที่สร้าง² อาร์ตทอยมีราคาอยู่ที่ 100-3,000 บาท ในบรรดาอาร์ตทอยทั้งหมด ลาบูบู้เป็นที่นิยมมากที่สุดเนื่องจากเป็นของสะสมของศิลปินลิซ่า ลาบูบู้มีลักษณะเป็นปีศาจตัวน้อย ตาโต ฟันแหลม พร้อมรอยยิ้มเจ้าเล่ห์ Art Toy อื่น เช่น Crybaby มีลักษณะเป็นเด็กผู้หญิงร้องไห้ หรือ Molly ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเด็กผู้หญิง ตาโต จี้อปาก หรือค้าย Amitofo โมเดลอาร์ตทอยพระพุทธเจ้าที่คนไทยเรียกว่า “หลวงเจี๊”

ความนิยมของหมีเนยและอาร์ตทอยเกิดขึ้นหลายปัจจัยโดยเฉพาะการสร้างรูปลักษณ์ (character) และการปรับแต่ง (customize) และการสร้างเรื่องเล่าเพื่อนำเสนอความเป็นตัวตนแก่แฟนคลับ แต่จุดเด่นที่เทียบเคียงได้อย่างคล้ายคลึงกันคือการสร้างคุณค่าและคุณลักษณะร่วมจากความน่ารักทำให้เกิดการกำหนดทิศทางความหมายของความน่ารักอย่างยืดหยุ่น (flexible cuteness)

ความน่ารักสมัยนิยม การก้าวข้ามจาก Passive Object สู่อุปกรณ์ Agency

Joshua Paul Dale (2016) อธิบายว่าความน่ารักเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ชนิดหนึ่งที่กำลังกลายเป็นเทรนด์ของวัฒนธรรมป๊อปทั่วโลก การศึกษาความน่ารัก (cute studies) แรกเริ่มนิยมพิจารณาผ่านแบบแผนความน่ารักของเด็ก วัตถุหลายชนิดที่มีลักษณะตาโต แก้มใหญ่ หรือตาเล็กปากเล็กจึงกลายเป็นสิ่งรับรู้ของความน่ารัก อย่างไรก็ตามมิติความน่ารักก็อยู่ใต้อ้อมของการมีส่วนร่วมทางสังคม ด้านหนึ่งความน่ารักจึงมีแรงกระตุ้นในตัวเอง และมีนัยยะที่สามารถมองพ้นจากการเป็นวัตถุที่เฉยเมยรอการตอบสนองจากสิ่งอื่น

การศึกษาความน่ารักจึงไม่ใช่การอธิบายข้อเท็จจริงที่ตอบสนองต่อความน่ารัก แต่ความน่ารักเกี่ยวข้องกับการรู้การเข้าใจ (cognition) และความสัมพันธ์ระหว่าง Subject กับ Cute Object ที่ไม่ได้แยกตัวจากโครงสร้างสังคม กระทั่งสุนทรียศาสตร์ของความน่ารักก็ขยับขยายขอบเขตของความหมายออก ความน่ารักจึงมีความยืดหยุ่น และครอบคลุมหมวดหมู่ของความตรงกันข้าม อันได้แก่ ความพิสดาร ความน่าเกลียด และความน่ารักแบบขยะแขยง (Dale, 2016)

วัฒนธรรมสมัยนิยมปี 2567 น่าจะสะท้อนความหมายของความน่ารักตามนัยยะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกรณีลาบู้ที่มีความหน้าร้ายแต่ก็เป็นความน่ารักอีกแบบ³ หรือกรณีของ Crybaby เห็นได้ว่าศิลปินใช้ความเศร้าหรือการร้องให้เป็นภาพแทนของความน่ารักและเป็นจุดขายโมเดล หรืออาร์ททอยอย่าง ‘หลวงเจ้’ ค่าย Amitofo ที่สร้างมาตรฐานความน่ารักแบบใหม่ โดยการเปลี่ยนความหมายของสิ่งสูงส่งศาสนาสู่น่ารักแบบ ‘ตะมุตะมิ’ ในขณะเดียวกันก็มีความเสียดสีหรือความล้อเลียนในกรอบของความน่ารัก

ความน่าสนใจอีกประการของอาร์ททอยคือ การทำรูปแบบกล่องสุ่มสำหรับการครอบครองอาร์ททอยตัวพิเศษที่หายาก (rare) ระบบนี้สร้างมิติ (dimension) ของความน่ารักและเปลี่ยนคุณค่าของอาร์ททอยจากวัตถุที่รอเจ้าของมาซื้อขายกลายเป็นผู้กระทำการที่เข้ายวน เป็นสิ่งลึกลับที่ต้องค้นหา ในแง่นี้ผู้ครอบครองอาร์ททอยตัวพิเศษจึงรู้สึกที่ ‘ตัวแรร์’ ของเขามีความน่ารักมากกว่าตัวอื่น

ด้านน่องเนย ความน่ารักน่องเนยลึกซึ้งมากกว่ารูปลักษณ์มาสคอตที่ปรากฏ ผู้เขียนมองว่าน่องเนยเป็นผู้กระทำทางสังคมที่สามารถกำกับและกำหนดความน่ารักให้อยู่เหนือคุณค่าของวัตถุที่ถูกสร้างให้เป็นสิ่งของความน่ารักแบบ Passive Object

ความสำเร็จของน่องเนยด้านหนึ่งเกิดขึ้นภายใต้การผสมผสานตัวตนและการวาดลวดลายอย่างสัมพันธ์ลึกซึ้งซึ่งระหว่างของคนที่รูปร่างมาสคอตและปฏิสัมพันธ์ต่อแฟนด้อม ตัวตนของน่องเนยเป็นภาพสะท้อนการสร้างความรักเชิงกระบวนการที่สัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนรูปวัตถุ ได้แก่ ชุดเสื้อผ้า การแต่งกาย ซึ่งผันตามบริบทสังคม และสัมพันธ์กับกลไกการแสดงออกของท่าทางอิริยาบถ ในการสวมบทบาทเป็น ‘เด็กจามขบว’ ที่มีความสามารถในการเต้น หรือเป็นลูกสาวร่างหมีที่น่ารักชุกชุก ฉะนั้นไม่แปลกนักที่ท่าทางความรักของน่องเนยจะทำให้แฟนด้อมเชื่อว่าน่องเนยคือหมีจริง ๆ ไม่ใช่ Mascot และไม่มีใครอยู่ข้างใน⁴

ความหมายของการนิยมความน่ารัก และอารมณ์ของ Social Life

ทำไมสังคมต้องสมานานความน่ารัก? การนิยมความน่ารักในวัฒนธรรมป๊อปไทยชี้ให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์และชีวิตทางสังคมที่มีต่อปัจเจกและอัตลักษณ์ร่วม นัยยะของการแสดงออกร่วมเป็นผลสะท้อนเชิงอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการภายในสังคม อารมณ์จึงมีส่วนในการกำหนดหรือแบ่งปันคุณค่าทางสังคม ทำนองเดียวกันสังคมก็มีผลต่อปรากฏการณ์เชิงอารมณ์

ด้วย (phenomenon of emotions) (Bevilacqua, 2023) กรณีความนิยมน้องหมีเนยเป็นภาพสะท้อนระดับความสุขของคนหมู่มากที่เผชิญความเปลี่ยวเหงาและความเหงาแบบเรื้อรัง (chronic loneliness) พฤติกรรมความคลั่งรักน้องหมีเนยเป็นจุดเจ็บปวดของผู้บริโภคที่ต้องการผู้สร้างความสุขในชีวิตประจำวัน⁵ ในแง่หนึ่ง แม้อาจมีการจ่ายทุนทรัพย์เพื่อสนับสนุนความรักในบางลักษณะ แต่ด้านหนึ่งผลตอบแทนการพึ่งพิงของความรักแนวนี้ไม่ทำให้เกิดความผิดหวังหรือเป็นความรักที่ไม่ต้องกังวลว่าจะสูญเสียความรู้สึก ดังประโยคที่ว่า *รักน้องเนยไม่เจ็บเลยสักวัน*

ด้านอาร์ตทอย แม้อาจคล้ายคลึงกับการพนันที่ต้องใช้ดวงในการเล่นเพื่อค้นหาตัวแรรี่ แต่วัฒนธรรมป๊อปแนวนี้เป็นความสุขของการเสี่ยงโชครูปแบบหนึ่ง อีกทั้งเป็นวัฒนธรรมเสี่ยงโชคแบบปลอดภัยที่ผู้เล่นไม่ต้องใช้ทุนทรัพย์มากมายแลกกับความพอใจในการครอบครองสินค้า ด้านหนึ่งกล่องสุมอาร์ตทอยจึงมีลักษณะเป็นภาพสะท้อนการเผชิญความเสี่ยงทางสังคม หรือเป็นภาพสะท้อนแรงปรารถนาที่สามารถไขว่คว้าได้ภายใต้ข้อจำกัดทุนทรัพย์ การสุมกล่องสุมจึงกลายเป็นพื้นที่ที่รู้สึกมีความปลอดภัยในการเสี่ยงโชค แม้อาจไม่ได้ตัวแรรี่แต่อย่างน้อยก็ได้เป็นเจ้าของอาร์ตทอยสุด Cute ที่ตัวเองเลือก

รายการอ้างอิงข่าว

1. The People, ปราบฏการณ 'น้องหมีเนย' จากร้าน Butterbear การตลาด Cute Marketing นำรักอย่างไรให้ห่างแตก? (5 มิ.ย. 2567) <<https://www.thepeople.co/business/game-changer/53591>> สืบค้นวันที่ 4 ธันวาคม 2567.
2. Thai PBS, รู้จัก Art toy ของเล่นที่กลายเป็นเทรนด์ของคนรุ่นใหม่ (17 เม.ย. 2567) <<https://www.thaipbs.or.th/now/content/1049>> สืบค้นวันที่ 4 ธันวาคม 2567.
3. The 101. World, จากลาบู้ถึงหมีเนย : เมื่อความหน้าร้ายกลายเป็นความน่ารัก (27 ม.ค. 2567) <<https://www.the101.world/labulu-butterbear-expression/>> สืบค้นวันที่ 4 ธันวาคม 2567.
4. Brandbuffet, ส่อง 5 ปราบฏการณ "หมีเนย" มาสคอตสุด (คิวท์) ไวรัล ที่ปลุกทราฟฟิกให้ Emsphere เพิ่ม 30% (3 ก.ค. 2567) <<https://www.brandbuffet.in.th/2024/07/how-butterbear-mascot-effect-to-emsphere/>> สืบค้นวันที่ 4 ธันวาคม 2567.
5. SME Thailand Club, ปราบฏการณคลั่งรัก "น้องหมีเนย" สะท้อนอะไรในพฤติกรรมผู้บริโภค 2024 (10 ก.ค. 2567) <<https://www.smethailandclub.com/marketing/9578.html>> สืบค้นวันที่ 4 ธันวาคม 2567.

บรรณานุกรม

- Bevilacqua, Emiliano. (2023). The Relationship Between Social Life and Emotions. Adam Ferguson and Sociology. *Frontiers in Sociology*, 1-9. doi: 10.3389/fsoc.2023.1194280.
- Dale, Joshua P. (2016). Cute Studies: An Emerging Field. *East Asian Journal of Popular Culture*, 2(1), 5-13.

เพศ Non Binary แต่สังคม Binary : มุมสะท้อน Sexuality ในสังคมไทย ปี 2567

วิมล โคตรทุมมี

ปี พ.ศ. 2567 เพศวิถีในสังคมไทยเคลื่อนตัวหลายทิศทางอย่างมีนัยยะสำคัญ รายงานชิ้นนี้จัดทำขึ้นจากการตระหนักถึงเรื่องเพศไทยในฐานะมุมมองของอัตลักษณ์ที่ผสานสัมพันธ์กับประสบการณ์และพลวัตทางสังคม และน่าจะเป็นมุมมองที่เปิดเผยให้เห็นถึงทิศทางเรื่องเพศที่หลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็มีความย้อนแย้ง การขัดกัน และความซับซ้อนมิติเชิงลึกในปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวเรื่องเพศ โดยจะประเมินผ่านการจำแนกประเด็นและพื้นที่ของสถานการณ์ อันได้แก่ ‘เพศนอกกฎหมาย’ อันเป็นกระแสความเคลื่อนไหวเรื่องเพศในข่าวที่ยึดโยงอยู่กับสังคมชีวิตประจำวัน กับ ‘เพศในกฎหมาย’ ความเกี่ยวข้องเรื่องเพศกับกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม

การสวนทางกันของสถานการณ์เพศวิถีไทยในพื้นที่กฎหมาย

การผลักดันการสมรสเท่าเทียมมีความพยายามเรื่อยมานับตั้งแต่ปี 2544 และสะดุดลงภายหลังการรัฐประหารปี 2557 กระทั่งปี 2563 พรรคก้าวไกลได้ยื่นเสนอร่างพ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมอีกครั้ง พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียมล้มลุกคลุกคลานในสภาหลายปี จวบจน พ.ศ. 2567 ที่ประชุมวุฒิสภามีมติเห็นชอบร่างพ.ร.บ. กฎหมายสมรสเท่าเทียม และมีผลบังคับใช้ทางกฎหมายในวันที่ 22 มกราคม 2568 พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมสำคัญในแง่ของการมีสิทธิประโยชน์ตามข้อบทกฎหมาย และเป็นความภูมิใจของชาติในฐานะที่เป็นประเทศแรกในอาเซียนที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องเพศด้านกฎหมายได้

ผู้เขียนทดลองเสนอการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจดทะเบียนสามีภรรยากลายเป็น ‘คู่สมรส’ อาจสร้างความเป็นไปได้ใหม่ ๆ แก่รูปแบบครอบครัวไทย หรือเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัว (trans-families) จากการสร้างครอบครัวผู้ปกครองร่วม (coparent) ความเป็นคุณแม่ร่วม (co-mothers) หรือความเป็นพ่อเกย์ร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบครอบครัวที่พ้นจากความเป็นพ่อ-แม่หรือผู้ชาย-ผู้หญิง อันเป็นฐานรากบรรทัดฐานคู่ตรงข้ามทางเพศแบบ Masculine และ Feminine (Biblarz and Savci, 2010) การเปิดโอกาสให้ความหลากหลายทางเพศก้าวขึ้นมาเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัวอาจเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมทัศนคติเรื่องเพศแก่เด็กใหม่ และอาจเป็นความสั่นคลอนต่อประเพณีธรรมเนียมเรื่องเพศในครอบครัวไทยแบบเดิม หรือสร้างค่านิยมความคิด ความเชื่อเรื่องเพศแบบใหม่ อีกทั้งอาจทำลายกำแพงของทัศนคติเพศสภาพ (gender attitude) ในขณะเดียวกันอาจทำให้เด็กซึมซับมิติความหลากหลายทางเพศมากขึ้น

อย่างไรก็ตามในขณะที่กลุ่ม LGBTQ+ กำลังตั้งตารอการจดทะเบียนสมรส และวางแผนการแต่งงานภายหลังจากกฎหมายสมรสเท่าเทียมมีผลบังคับใช้ ตรงกันข้ามคนไทยทั่วประเทศหลายคนกลับตัดสินใจที่จะเป็นโสด ไม่สมรส หรือไม่แต่งงาน จำนวนการหย่าร้างเพิ่มขึ้นเป็น 22%¹ และจำนวนคนโสดมีถึง 40.5% ความเป็นโสดแม้ดูเป็นเรื่องปัจเจกแต่ก็เกี่ยวข้องกับสังคมทั้งในเชิงสาเหตุและผลกระทบ อีกทั้งสัมพันธ์กับสังคมทั้งทางตรงทางอ้อมระยะสั้นระยะยาว ด้านหนึ่งความเป็นโสด (single) จึงสัมพันธ์กับระดับของความสุขของสังคม และเป็นปรากฏการณ์ที่ถูกกลั่นกรองโดยปัจจัยทางสังคมหลาย ๆ อย่าง (Kislev: 2019) เพศวิถีในพื้นที่ที่คาบเกี่ยวกับตัวบทกฎหมายในสังคมไทยปี 2567 ดูจะไปคนละทิศทาง ในสถานการณ์ที่หลายคนหันหลังให้กับการแต่งงาน กฎหมายสมรสฉบับใหม่กลับกำลังถูกสนับสนุน เป็นที่น่าสังเกตและน่าสนใจว่าการผลักดันการสมรสเท่าเทียมแท้จริงแล้วมีวาระอย่างไรกันแน่

‘PrideMonth’ ‘ศึกกะเทยข้ามชาติ’ ‘บาร์โอส’ ‘นัดผ่านแอมฯ’: ทางแยก (junction) เรื่องเพศในสังคม

*กะเทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด*²: ประโยคพาดหัวข่าวของสำนักข่าว The101World ภายหลังจากเหตุการณ์การยกพวกปะทะกันระหว่างกะเทยไทยและกะเทยฟิลิปปินส์บนถนนสุขุมวิท กลางกรุงเทพฯ วันที่ 4 มีนาคม 2567 ที่ผ่านมา เหตุการณ์กะเทยผ่านศึกเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของกลุ่มทุนสีเทาข้ามชาติที่กำลังขยายธุรกิจการค้าประเวณีในไทย³ อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวจบลงอย่างรวดเร็วภายหลังอดีตนายกในขณะนั้นชี้แจงว่าเป็นปัญหาคนส่วนน้อยที่ไม่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ประเทศ⁴ การคลี่คลายสถานการณ์อย่างรวดเร็วแท้จริงเป็นการบรรเทาความขัดแย้งเพื่อต้อนรับการเฉลิมฉลองงาน Bangkok Pride Festival 2024 และงาน Love Pride Parade 2024 ในเดือนมิถุนายน โดยในปีนี้มีการจัดงาน Pride ในเมืองต่าง ๆ อย่างยิ่งใหญ่ทั่วประเทศ มีการสนับสนุนจากภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หน่วยงานท้องถิ่นหลายภาคส่วน ทั้งนี้เพื่อหมุดหมายสำคัญคือการเป็นเจ้าภาพ World Pride 2030 ซึ่งเป็นงานมหกรรมการสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศระดับโลก ด้วยเหตุนี้บทบาทรัฐบาลจึงอาจมีแนวโน้มเพิ่มการสนับสนุนกิจกรรมทางเพศและมุ่งควบคุมความขัดแย้งที่อาจจะสร้างแรงกระเพื่อมหรือความกังวลต่อการสร้างภาพลักษณ์การก้าวสู่การเป็นเจ้าภาพ World Pride 2030 ซึ่งเป็นประเทศแรกของอาเซียน

ภายใต้ความภูมิอกภูมิใจของรัฐที่หันมาสนับสนุนความหลากหลายของกลุ่ม LGBTQ+ เพศวิถีในสังคมไทยระดับชีวิตประจำวันกลับมีพลวัตอันสลับซับซ้อน เช่น ข่าวบาร์โอสต์ ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือเป็นระยะ กระแสการเที่ยวบาร์โอสต์ได้รับความนิยม⁵ ในฐานะพื้นที่การหาความสุขของคนทีารู้สึกเปลี่ยวเหงาของคนทุกเพศ⁶ บาร์โอสต์จึงเป็นสถานที่ที่ผู้ชายหรือผู้หญิงสามารถแสวงหาความสุขและความพอใจแบบไม่บังคับและไม่ต้องยึดติดความผูกพันทางสถานะ การเผชิญหน้าทางเพศแนวนี้เป็นวัฒนธรรมแบบ Hook up ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนที่อาจเป็นคนแปลกหน้า

หรือคนที่เพิ่งรู้จักกันในช่วงเวลาสั้น ๆ ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเป็นแบบแค่นัดเจอพบปะ หรือเป็นทั้งแบบที่มีความสัมพันธ์ทางเพศลึกซึ้ง (Paul et al., 2000) เพศแนวนี้นี้มีความคลุมเครือในการนิยามความหมาย บางครั้งก็เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชน เพื่อน (FWB) หรือเกิดขึ้นนอกการสมรสหรือคนที่มีคู่ครองอยู่ (Garcia et al, 2012) และเมื่อพิจารณาร่วมกับข่าวการนัดเจอกันผ่าน ‘แอปหาคู่’ ซึ่งอาจเป็นข่าวเชิงลบเสียมาก⁷ แต่ก็สะท้อนทิศทางเดียวกันว่าวัฒนธรรมเพศแบบ Hook Up กำลังเป็นที่นิยมในการจัดวางความสัมพันธ์ทางเพศแนวใหม่ แม้จะมีความคลุมเครือในปัญหาทางศีลธรรม แต่โดยมากก็เกิดจากความพอใจ การตกลงกันด้วยพันธะไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

บทสรุปมุมมองสะท้อนเพศวิถีไทย

สถานการณ์เรื่องเพศไทยในปี 2567 ปีเดียวสะท้อนทิศทางเพศวิถีที่หลากหลาย ความย้อนแย้งของเพศแบบ Hook Up ถ้าเป็นการกระทำจากผู้ชายมักไม่ถูกตั้งคำถามกระทั่งถูกนำมาเป็นเรื่องขบขันด้วยซ้ำ แต่ถ้าเป็นข่าวจากผู้หญิงมักจะโดนวิจารณ์หรือโดน ‘ทัวร์ลง’ อย่างเสียมิได้ ส่วนกรณีความขัดแย้งกะเทยสองประเทศนั้น สะท้อนมิติความเป็นเพศในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เพศวิถีไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติเรื่องเพศแต่ผสมผสานสัมพันธ์มิติทางสังคมต่าง ๆ ทำนองเดียวกันด้านการผลักดันสมรสเท่าเทียม สังคมไทยกำลังเฉลิมฉลองและรอคอยการบังคับใช้การสมรสเท่าเทียมตรงกันข้ามหลายคนกลับกำลังถอยห่างจากการสมรสและอยู่เป็นโสด

ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่เพศวิถีในชีวิตประจำวันสลายตัวออกจากคู่ตรงข้ามและมีชีวิตทางสังคมในหลายเจดสี มันกลับสวนทางอย่างแปลกแยกแตกต่างกับการดำเนินการภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งกำลังสาละวนอยู่กับการสร้างภาพลักษณ์เรื่องเพศระดับประเทศ ผู้เขียนได้แต่สงสัยว่าการเป็นเจ้าภาพ World Pride 2030 จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม เรื่องเพศจะยังอยู่ในความสนใจภาครัฐหรือไม่?

รายการอ้างอิงข่าว

1. งานเศรษฐกิจ, สศช. แนะรัฐทำ Matching คนโสด พบคนไทย 40% ไร้คู่ หนุนเพิ่มจำนวนเด็กเกิดใหม่ (27 พ.ค. 2567) <https://www.thansettakij.com/business/economy/597062>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.
2. The 101. World, กะเทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด: ศีกกะเทยแห่งชาติ และการรบบนสมรภูมิของ ‘ผู้มีอิทธิพล’ ใน #สุขุมวิท 11 (14 มี.ค. 2567) <<https://www.the101.world/sukhumvit-11/>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.
3. The Standard, สรุปเหตุ ‘4 มีนาคม วันกะเทยผ่านศึก’ สมรภูมिरบไทย-ฟิลิปปินส์ที่ไม่ใช่แค่แสงแค้น (5 มี.ค. 2567) <<https://thestandard.co/the-conflict-in-soi-sukhumvit-11/>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.

4. The Journalist Club, ไทยเดินหน้าจัด Bangkok World Pride ไม่สนคัสสาวสอง สุขุมวิท 11 (6 มี.ค. 2567) <<https://thejournalistclub.com/lady-boy-news-fighting-bangkok-06032024/>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.

5. ไทยรัฐออนไลน์, ฮอตเอาเรื่อง ซี คิวฉนวน เป็นหนุ่มบาร์โฮสต์ ถูกซื้อ 150 ดริงก์ เอมี ยังสู้ไม่ได้ (คลิป) (6 ก.ค. 2567) <<https://www.thairath.co.th/entertain/news/2798669>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.

6. ผู้จัดการออนไลน์, “บาร์โฮสต์” แदनสวรรค์คนเหงา ไข..ลลล้า ซื่อดริงค์ เปย์ฉ่ำๆๆ (13 ก.ค. 2567) <<https://mgronline.com/daily/detail/9670000059436>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.

7. อมรินทร์, หนุ่มวัย18 หนีตาย หลังนัดสาวผ่านแอปหาคู่ ไม่ถึงชั่วโมงนัดเจอหน้ากันครั้งแรก (4 ก.ย. 2567) <<https://www.amarintv.com/news/social/230754>> สืบค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2567.

บรรณานุกรม

Biblarz, Timothy and Savci, Evren. (2010). Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Families. *Journal of Marriage and Family*, 72, 480-497.

Garcia, Justin. et al. (2012). Sexual Hookup Culture: A Review. *Review of General Psychology*, 16(2), 161-176.

Kislev, Elyakim. (2020). Social Capital, Happiness, and the Unmarried: a Multilevel Analysis of 32 European Countries. *Applied Research in Quality of Life*, 15(5), 1475-1492.

Paul, Elizabeth. et al. (2000). “Hookups”: Characteristics and correlates of college students' spontaneous and anonymous sexual experiences. *Journal of Sex Research*, 37(1), 76-88.

เซฟท์บาลาน: เมื่อสังคมมองป่าไม่เหมือนกัน

ธนาวัฒน์ รุ่งเรืองต้นตีสุย

ใน พ.ศ. 2567 ข่าวเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งสังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษ คงหนีไม่พ้นข่าวเรื่องกระแสเซฟท์บาลาน ความน่าสนใจของกระแสเซฟท์บาลานคือการที่สังคมมีความคิดในเรื่อง “คนกับป่า” แตกต่างกันอย่างออกไป และเกิดการปะทะขัดแย้งกันซึ่งยังไม่สามารถหาข้อยุติได้

กระแสเซฟท์บาลานเกิดขึ้นเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ปรับแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลานตามมาตรฐานของแผนที่ One Map บริเวณจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดปราจีนบุรี โดยให้มีการเงื่อนไขพื้นที่ 265,266 ไร่ของอุทยาน เพื่อให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ทำการจัดสรรพื้นที่ให้ชาวบ้านได้มีที่ดินทำกินต่อไป จากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ส่งผลให้สังคมส่วนหนึ่งเกิดความกังวลว่ารัฐกำลังละเลยความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้ และหันไปมุ่งเน้นเพียงการนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ การออกมาแสดงตนเพื่อเรียกร้องให้รัฐหยุดการเงื่อนไขป่าทับลานจึงเกิดขึ้นอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะตามสื่อสังคมออนไลน์ (The Matter, 8 กรกฎาคม 2567) ทว่าในอีกไม่กี่วันต่อมา ก็เกิดกระแสสังคมอีกชุดหนึ่งขึ้นมาปะทะกับกระแสเดิมซึ่งต่อต้านการเงื่อนไขป่าทับลาน โดยกระแสใหม่นี้มองว่า การต่อต้านการเงื่อนไขป่าทับลานนั้น มองไม่เห็นข้อเท็จจริงที่ว่ามีชาวบ้านส่วนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ป่าทับลานมาตั้งแต่ก่อนที่จะมีการประกาศให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่ว่ารัฐต้องมีมาตรการเยียวยาและส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน นับจากนั้นมา กระแสเซฟท์บาลานจึงขยายตัวไปเป็นความขัดแย้งที่ยังไม่สามารถหาบทสรุปอย่างชัดเจนได้จนถึงปัจจุบัน (The active, 9 กรกฎาคม 2567)

ในข่าวกระแสเซฟท์บาลานนั้น มีกระแสความคิดของสังคมในเรื่องคนกับป่าซึ่งแตกต่างกันและปะทะขัดแย้งกัน โดยในที่นี้อาจจำแนกกว้าง ๆ ได้อย่างน้อย 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง คือ กรมป่าไม้ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และประชาชนทั่วไป ที่ให้ความสำคัญต่อการคงสภาพป่าให้เป็นป่า ไม่สมควรให้มนุษย์เข้าไปข้องเกี่ยว ทั้งนี้ พวกเขาไม่ไว้ใจอย่างยิ่งต่อกลุ่มนายทุน เพราะโครงการของรัฐซึ่งต้องข้องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้นั้น มักเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มนายทุนด้วย

กลุ่มที่สอง คือ รัฐบาล และประชาชนทั่วไป ที่ให้ความสำคัญต่อการคงสภาพป่าให้เป็นป่าเช่นเดียวกัน แต่ก็ต้องรู้จักการใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลด้วย ทั้งนี้ ในกลุ่มที่สอง อาจรวมถึงกลุ่มนายทุนซึ่งส่งเสริมการนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีกระแสข่าว

ว่านายทุนพยายามเจรจาต่อรองให้เปลี่ยนที่ดินของ สปก. ให้เป็นโฉนดทองคำให้แก่นายทุนหลังจากทำการเงื่อนไขป่าทับลานสำเร็จด้วย (Thai PBS, 11 กรกฎาคม 2567) อย่างไรก็ตาม กลุ่มนายทุนอาจไม่ได้เชื่อเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้มากเท่ากับคนอื่น ๆ ในทั้งสองกลุ่ม เพียงแต่พวกเขาจำเป็นต้องสนับสนุนเพื่อแลกกับภาพลักษณ์และผลประโยชน์ที่จะได้

ขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่ มิได้จัดให้อยู่ในกลุ่มใด เนื่องจากยังไม่พบการแสดงความคิดเห็นของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ก็อาจอนุมานได้ว่าเป็นกลุ่มสนับสนุนให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตร่วมกับป่าได้พร้อมไปกับการอนุรักษ์

หากจะมองในเชิงรายละเอียด ความแตกต่างและการปะทะขัดแย้งของกระแสความคิดเรื่องคนกับป่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงการที่สังคมมีความแตกต่างกันในเรื่องของการรับรู้ที่มีต่อป่าในฐานะที่เป็นทรัพยากรอันมีค่า โดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน กรมป่าไม้ และประชาชนบางส่วน ระบุว่าทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ มนุษย์จึงไม่ควรเข้าไปทำกิจกรรมรบกวนระบบนิเวศ การรับรู้เช่นนี้มักเริ่มต้นจากในระบบการศึกษาทั่วไปก่อน สำหรับรัฐบาลและกลุ่มนายทุน ระบุว่าป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีค่าในทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นกระแสความคิดที่เริ่มเกิดขึ้นในยุคพัฒนาช่วงทศวรรษ 2500 และยังคงเป็นกระแสความคิดหลักของรัฐบาลและกลุ่มนายทุนมาจนถึงทุกวันนี้ แม้กระทั่งการสงวนทรัพยากรป่าไม้ก็เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่ ระบุว่าป่าไม้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นทรัพยากรซึ่งพวกเขาใช้ประโยชน์มาทั้งชีวิต การอนุรักษ์ป่าไม้จึงสามารถทำควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้¹

และโดยที่แต่ละกลุ่มของสังคม มีการรับรู้ในเรื่องป่าแตกต่างกันไป ย่อมส่งผลต่อการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าด้วย กล่าวคือ

1. แนวคิดการอนุรักษ์ป่าไม้ของรัฐและกลุ่มนายทุนโดยมุ่งเน้นเรื่องการใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจนั้น เป็นการดึงชาวบ้านในพื้นที่ออกจากการใช้ชีวิตร่วมกับป่า เพราะป่ากลายเป็นพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ของรัฐและกลุ่มนายทุนไปแล้ว การออกกฎหมายสงวนทรัพยากรป่าไม้ฉบับต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์นี้เอง ในกรณีของการเงื่อนไขป่าทับลาน หากกระแสข่าวที่ว่ามีการอนุรักษ์ป่าไม้ของนายทุนอยู่เบื้องหลังการเงื่อนไขป่า นั้น มีมูลความจริง ก็ต้องจับตามดูต่อไปว่าชาวบ้านในพื้นที่ที่จะได้รับสิทธิที่ดินทำกินจริงหรือไม่ หรือสุดท้ายแล้วก็เป็นการใช้ประโยชน์ให้แก่กลุ่มนายทุน โดยชาวบ้านเป็นเพียงข้ออ้างเพื่อการเงื่อนไขป่าได้อย่างชอบธรรมเหมือนเดิม

2. แนวคิดการอนุรักษ์ป่าไม้ขององค์กรพัฒนาเอกชน กรมป่าไม้ และประชาชนบางกลุ่ม ที่มองว่าป่าควรคงสภาพเป็นป่า ก็ส่งผลให้ชาวบ้านไม่สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้เช่นเดียวกัน กรณีกระแสเซฟทับลานก็มีลักษณะเดียวกันคือสังคมส่วนหนึ่งให้ความสำคัญต่อการปกป้องป่า แต่อาจ

¹ ความแตกต่างในเรื่องการรับรู้ที่มีต่อป่า สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. **นิเวศประวัติศาสตร์: พรหมแดนความรู้**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545.

มิได้มองว่ามีชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งกำลังประสบปัญหาในที่ดินทำกินหรือไม่ อันที่จริงชาวบ้านเหล่านี้ยังถูกมองว่าเป็นผู้เข้าไปทำลายทรัพยากรป่าไม้ด้วย

ทั้งนี้ ควรกล่าวด้วยว่า ความต้องการในการคงสภาพป่าให้เป็นป่านั้น ในบางครั้ง ก็เป็นการตอบสนองต่อความต้องการบางอย่างซึ่งอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์จริง ๆ ก็ได้ ตัวอย่างเช่น เป็นการตอบสนองต่อความนิยมของกระแสท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถือเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มนายทุนเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเพื่อประกอบธุรกิจบ้านพักตากอากาศซึ่งหลาย ๆ ครั้งก็กลายเป็นการรุกพื้นที่ป่าอย่างผิดกฎหมายอันปรากฏให้เห็นเป็นข่าวอยู่เสมอ ใน พ.ศ. 2567 นี้ กรณีการรุกป่าเพื่อเข้าไปตั้งบ้านพักตากอากาศและร้านกาแฟบนเกาะสมุยซึ่งดูเหมือนจะมีมากขึ้นในปัจจุบัน (สำนักข่าวอิศรา, 9 กุมภาพันธ์ 2567; เดลินิวส์, 5 มิถุนายน 2567) ก็เป็นข่าวสำคัญเรื่องหนึ่งที่สมควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ

บททิ้งท้าย

กระแสเซฟท์บาลานคือเหตุการณ์หนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปะทะขัดแย้งของสังคมในเรื่องความเหมาะสมของการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า การปะทะขัดแย้งในเรื่องดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไปตราบเท่าที่สังคมยังไม่ได้ข้อสรุปชัดเจนว่าควรจัดวางความสัมพันธ์ดังกล่าวแบบใดจึงจะก่อให้เกิดความเหมาะสมยั่งยืนมากที่สุด ดังนั้นแล้ว สังคมไทยต้องกลับมาเริ่มคิดพิจารณากันอย่างจริงจังถึงเรื่องของนิเวศวิทยาสังคม กล่าวคือ สังคมจะมีการรับรู้และนิยามความสำคัญของป่าอย่างไร การรับรู้และการนิยามของแต่ละกลุ่มจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และป่าดำเนินไปในทิศทางใดบ้าง และสุดท้าย สังคมควรจะมีการรับรู้และปฏิบัติอย่างไรเพื่อทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนแท้จริง

บรรณานุกรม

- สำนักข่าวอิศรา. “ป.ช. สุราษฎร์ฯ สั่งรื้อบ้านพักตากอากาศบนเกาะสมุย หลังพบสร้างโดยไม่ได้รับอนุญาต.” สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://isranews.org/article/isranews-short-news/126179-isranews-1000-773.html> (9 กุมภาพันธ์ 2567).
- เดลินิวส์. “วิลล่า “เขาแหวง” สมุย.” สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.dailynews.co.th/articles/3499329/> (5 มิถุนายน 2567).
- อรธจักร์ ลัตยานุรักษ์. **นิเวศประวัติศาสตร์: พรหมแดนความรู้**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545.
- Thai PBS. “ถอย 2 เสียงไม่ร่วมรัฐบาล “ดำรงค์” ค้านเอื้อโฉนดทองคำทับลาย.” สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/341919> (11 กรกฎาคม 2567).
- The active. “ป่าทับลานหรือป่าทับคน? ต้อง save คน หรือ save ป่า?” สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://theactive.net/data/tublan-social-listening/> (9 กรกฎาคม 2567).

The Matter. “#เซฟทับลาน คืออะไร? สรุปการเจือปนพื้นที่อุทยานฯทับลาน 2.6 แสนไร่ที่อาจกลายเป็นของนายทุน.”
สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://thematter.co/brief/recap/what-happening-thap-lan-national-park/228580> (8 กรกฎาคม 2567).

อภิสิทธิ์เหนือกฎหมาย: สิ่งซึ่งฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

ธนวัฒน์ รุ่งเรืองต้นตีสุข

อภิสิทธิ์เหนือกฎหมายเป็นสิ่งซึ่งพบเห็นได้บ่อยครั้งในสังคมไทย อภิสิทธิ์เหนือกฎหมายคือ อภิสิทธิ์ของผู้มีอำนาจซึ่งจะกระทำการใด ๆ ก็ได้ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะขัดแย้งกับกฎหมาย สำหรับ พ.ศ. 2567 นี้ ข่าวอภิสิทธิ์เหนือกฎหมายซึ่งได้รับความสนใจจากสังคมก็คือกรณีของทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีนะ

ถึงแม้ทักษิณ ชินวัตร ต้องลี้ภัยทางการเมืองไปต่างประเทศเป็นเวลามากกว่าสิบปีเนื่องจากต้องโทษทางการเมืองหลายคดี แต่เขาก็ยังคงมีอำนาจรวมศูนย์และบทบาทสำคัญในการจัดตั้งคณะรัฐบาลปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อคณะรัฐบาลจัดตั้งแล้ว ทักษิณจึงสามารถกลับสู่ประเทศไทยได้สำเร็จ ความผิดต่าง ๆ ที่ทักษิณจะต้องได้รับ ลดเหลือเพียงการอยู่ในเรือนจำ 1 ปี อย่างไรก็ตาม ทักษิณก็ไม่สามารถอยู่ในเรือนจำได้โดยให้เหตุผลว่ามีอาการป่วย ทักษิณจึงได้รับอนุญาตให้พำนักอยู่ในโรงพยาบาลตำรวจ ชั้น 14 ซึ่งเป็นห้องผู้ป่วยระดับวีไอพี กระทั่งเมื่อครบกำหนดที่ต้องอยู่ในเรือนจำแล้ว 6 เดือน ทักษิณจึงยื่นขอพักโทษกรณีพิเศษและขอตัวออกจากโรงพยาบาลมาอยู่ที่บ้านของตน (BBC News Thai, 16 กุมภาพันธ์ 2567) นับจากนั้นมา อาการป่วยของทักษิณจึงดีขึ้น และแสดงให้เห็นอยู่บ่อยครั้งว่าตนอยู่เบื้องหลังการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล ถึงแม้ตนยังถูกคาดโทษอยู่ก็ตาม ปัจจุบัน มีแรงกดดันจากสังคมให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เร่งตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าทักษิณป่วยจริงหรือไม่ (กรุงเทพธุรกิจ, 13 พฤศจิกายน 2567)

กรณีของทักษิณคือตัวอย่างสำคัญของการมีอภิสิทธิ์เหนือกฎหมาย ในอีกมุมหนึ่งก็เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังมีลักษณะของสังคมชนชั้นที่ไม่เท่าเทียมกัน อภิสิทธิ์เหนือกฎหมายเป็นสิทธิพิเศษจำกัดเฉพาะชนชั้นนำเท่านั้น ขณะที่ประชาชนทั่วไปย่อมไม่ถูกนับรวมให้มีอภิสิทธิ์นี้ เนื่องจากเงินและบารมีส่วนตัวไม่มากพอ² เห็นได้จากกรณีที่ยังมีผู้ต้องหาทางการเมืองเป็นจำนวนมากอยู่ในเรือนจำ บางคนก็เสียชีวิตภายในเรือนจำแล้วเช่นกรณีของเนติพร เสน่ห์สังคม ซึ่งเสียชีวิตจากการอดอาหารประท้วง (BBC News ไทย, 14 พฤษภาคม 2567) ทั้งนี้ บางคนก็เคยต้องโทษ

² การให้คุณค่าต่อผู้มีอำนาจบารมี ยังสามารถอธิบายได้ว่ามีต้นตอมาจากอิทธิพลความคิดของศาสนาพุทธ อันเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือกันอีกด้วย เนื่องจากแนวคิดพื้นฐานประการหนึ่งของศาสนาพุทธคือ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ย่อมเกิดมาไม่เท่ากันอยู่แล้วตามระดับของการสั่งสมผลบุญ มีงานที่ศึกษาถึงประเด็นนี้หลายเล่ม ตัวอย่างเช่น David Streckfuss. **Trust on trial in Thailand**. New York: Routledge, 2011.

อยู่ในเรือนจำเพราะเคยช่วยเหลือทักษิณในระหว่างการลี้ภัยทางการเมืองมาก่อน เช่นกรณีของ จตุพร พรหมพันธุ์ ซึ่งปัจจุบันเป็นนักกิจกรรมทางการเมืองและหันกลับมาวิพากษ์วิจารณ์ทักษิณ

ทั้งนี้ จะยังเห็นได้อีกว่า อภิสัทธีเหนือกฎหมายของชนชั้นนำยังเกี่ยวพันกับสิทธิที่จะสืบทอดอำนาจการปกครองให้แก่บุคคลใกล้ชิดเพื่อเป็นการรับประกันว่าอำนาจและอภิสิทธิ์ต่าง ๆ จะยังคงอยู่ในกลุ่มของตนเอง ในกรณีของทักษิณเป็นการสืบทอดอำนาจการปกครองให้แก่บุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน³ การสืบทอดตำแหน่งสำคัญทางการเมืองของตระกูลชินวัตร อาจไม่จำเป็นต้องพิจารณาจากความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากนัก หากแต่เป็นบุคคลในตระกูลเดียวกันก็ถือว่าใช้ได้ ตัวอย่างเช่น กรณีการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ก็มาจากการเป็นน้องสาวของทักษิณ หรือกรณีการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของแพทองธาร ชินวัตร (พ.ศ.2567-ปัจจุบัน) ก็มาจากการเป็นบุตรสาวของทักษิณ เป็นต้น ทั้งนี้ อาจพิจารณาจากคำกล่าวของทักษิณในที่ประชุมใหญ่ของพรรคเพื่อไทยก่อนที่แพทองธารจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่า

“ผมมั่นใจว่าอึ้งอึ้งสามารถที่จะนำทีมพลิกเกมได้ไม่ยาก คือเป็นดีเอ็นเอ ระหว่างผมกับคุณหญิงผสมกันเป็นอึ้งอึ้ง เพราะฉะนั้นเขาเอาส่วนความเข้มแข็ง อดทนเด็ดขาดมาจากคุณหญิง แต่เขาเอาส่วนที่เป็นคน out going คือพบปะผู้คน ทำการเมืองเข้าใจการเมืองเนี้ยแบบผม แล้วเขาก็เรียนรู้จากแม่จากพ่อมาเพราะว่าเขาเป็นลูกคนเล็กมาทั้งสองทาง ผมเชื่อว่าเขาเป็นผู้นำที่ดีได้ ไม่ใช่มาเซียร์ลูกนะ ในเมื่อผมทำได้ ดีเอ็นเอผมก็ต้องทำได้ แล้วเขามีดีเอ็นเอแม่เขาด้วย เขาต้องทำได้ดีกว่าผมด้วย”

(Workpoint Today, 5 เมษายน 2567)

อภิสัทธีเหนือกฎหมายของชนชั้นนำซึ่งปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งจนเสมือนเป็นเรื่องปกติของสังคมไทยไปแล้วนั้น เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงปฏิกิริยาของสังคมก็พบว่าการเคลื่อนไหวอยู่เช่นกัน ในกรณีของทักษิณนั้น นอกจากการรวมกลุ่มเพื่อกดดันและเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐเร่งตรวจสอบข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีกับทักษิณแล้ว ยังพบว่าการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องตามสื่อต่าง ๆ ก็เป็นกิจกรรมที่คึกคัก ทั้งนี้ การตุ๋นล้อเลียน

³ บางครั้งก็อาจเรียกการสืบทอดในลักษณะนี้ว่าเป็น “รัฐราชสมบัติ” (Patrimonial State) กล่าวคือ ในสมัยโบราณ สังคมมีความเชื่อว่าอำนาจและทรัพย์สินบนผืนแผ่นดินนี้ย่อมเป็นของกษัตริย์ และมีสิทธิ์สืบทอดต่อกันมาภายในราชวงศ์ได้ ทั้งนี้ ในสังคมไทยสมัยใหม่ สิ่งนี้ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่

ตลอดจนการติดต่อภาพและคำพูดของทักษิณและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อมาทำเป็นภาพมีมล้อเลียน (MEME) ตามสังคมออนไลน์ ก็ได้รับความนิยมอย่างมาก

ความเคลื่อนไหวของประชาชนที่มีต่อเรื่องปัญหาอภิสิทธิ์เหนือกฎหมายของทักษิณ โดยใช้สื่อประเภทการ์ตูนล้อเลียนและภาพมีมต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ แสดงให้เห็นว่าสังคมมิได้เพิกเฉยต่อวัฒนธรรมอภิสิทธิ์เหนือกฎหมายไปโดยสิ้นเชิง การทำให้เรื่องที่มีความอ่อนไหวในสังคมกลายมาเป็นเรื่องขำขัน มีประโยชน์อย่างมากต่อการทำให้ผู้รับสารโดยทั่วไปเข้าใจง่าย แพร่หลายได้เร็ว และลดความเสี่ยงจากการถูกดำเนินคดีได้ในระดับหนึ่งโดยเฉพาะในสังคมที่ไม่อนุญาตให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมาได้มากนัก (จันทร์วรรณ ตระกูลผิว, พ.ศ.2563, หน้า 49-50)

อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหวของประชาชนเหล่านี้ก็อาจยังมีได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมอภิสิทธิ์เหนือกฎหมายมากนัก จะเห็นได้ว่าความเคลื่อนไหวส่วนมากยังจำกัดอยู่ในระดับของการเสียดสีหรือจิกกัดเล็กน้อยซึ่งมักพบเห็นตามสื่อสังคมออนไลน์ ทักษิณยังคงเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมอภิสิทธิ์เหนือกฎหมายยังคงใช้ได้อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำ และคงต้องใช้เวลาอีกสักกระยะหนึ่งเพื่อพิสูจน์ว่าความเคลื่อนไหวของประชาชนจะสร้างผลกระทบได้มากน้อยเพียงใด

บททิ้งท้าย

“คุกมีไว้ขังคนจนเท่านั้น” เป็นวลีอมตะซึ่งยังคงใช้ได้เสมอในสังคมไทยปัจจุบัน การที่อภิสิทธิ์เหนือกฎหมายยังคงเป็นสิ่งซึ่งฝังรากลึกอยู่ในสังคม แสดงให้เห็นถึงการที่สังคมยังมุ่งให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ แก่ชนชั้นนำที่มีอำนาจบารมีมากกว่าผู้อื่น สังคมถือว่าชนชั้นนำเป็นเจ้าของอำนาจและทรัพยากรทั้งหลาย จึงยอมมีสิทธิพิเศษซึ่งประชาชนทั่วไปไม่สามารถมีได้

คำถามสำคัญประการต่อมาคือ แล้วประชาชนจะทำอย่างไรต่อไปเพื่อสลายสภาพการณ์ของสังคมเช่นนี้ ? เราารู้จากข่าวประจำวันว่าสังคมเต็มไปด้วยความอยุติธรรม เราทราบว่าความอยุติธรรมนั้นเกิดขึ้นเพราะสังคมยังให้คุณค่าต่อชนชั้นผู้มีอำนาจบารมีมากที่สุด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เราทราบว่าต้นตอของปัญหาแห่งความอยุติธรรมนั้นคืออะไร แต่สุดท้ายแล้ว เราจะร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างไร หรือจะปฏิบัติตามสำนวนที่ว่า “ข้างในห้อง” เหมือนที่ผ่านมา คือรู้ว่าสิ่งนี้มีอยู่ แต่ก็ปล่อยให้ดำเนินต่อไปเสมือนไม่รับรู้ เพราะตัวเราเองก็มีอำนาจน้อยเกินไปที่จะต่อต้านสิ่งเหล่านี้เช่นกัน

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ. “อนุฯ ชง ป.ป.ช.ชุดใหญ่ถกคดี “ทักษิณ” ชั้น 14 พ.ย.นี้ลุ้นสอบ-ตัดสิน ก.พ.68.” สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1153326> (13 พฤศจิกายน 2567).
- จันทร์วรรณ ตระกูลผิว. “การล้อเลียนในเพจเฟซบุ๊กประเภทเสียดสีการเมือง.” ใน วารสารการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 3:1 (มกราคม-เมษายน 2563).
- BBC News Thai. “จาก 8 ปี ลู่ 180 วัน เกิดอะไรขึ้นบ้างในช่วง 6 เดือนที่ทักษิณถูกคุมขัง.” สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c3g49y09jll0> (16 กุมภาพันธ์ 2567).
- BBC News ไทย. “บึ้ง ทะลุวัง เสียชีวิตแล้ว หลังอดอาหารประท้วง-ถูกคุมขังในเรือนจำเป็นวันที่ 110.” สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c51nnjm2k00o> (14 พฤษภาคม 2567).
- David Streckfuss. **Trust on trial in Thailand**. New York: Routledge, 2011.
- Workpoint Today. “DNA “เพื่อไทย” ไม่ใช่พรรคอนุรักษนิยมใหม่ “ทักษิณ” มั่นใจ “เศรษฐา” นำพาประเทศได้ ต้น “อู้งอ้ง” พลิกเกม.” สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2567 <https://workpointtoday.com/politics-pheuthaiparty-2/> (5 เมษายน 2567).

รัฐกับการแจกเงิน: ฤจะสิ้นมนต์ขลัง?

ธนวัฒน์ รุ่งเรืองต้นตีสืบ

การแจกเงิน เป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลไทย วัตถุประสงค์ก็เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยไม่เพียงพอดำรงชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ การแจกเงินยังมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของรัฐบาลด้วย โดยใน พ.ศ. 2567 นี้ นโยบายแจกเงินซึ่งสังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษ ก็คือนโยบายดิจิทัลวอลเล็ตของรัฐบาลซึ่งนำโดยพรรคเพื่อไทย

ดิจิทัลวอลเล็ต เป็นนโยบายที่รัฐบาลจะแจกเงินเป็นจำนวน 10,000 บาทให้แก่ประชาชนพรรคเพื่อไทยชูนโยบายดังกล่าวมาตั้งแต่ช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง นโยบายดังกล่าวถูกวาดฝันไว้สูงมาก เพราะเป็นนโยบายที่จะแจกเงินหมื่นให้แก่ประชาชนทุกคนที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไปซึ่งเป็นช่วงวัยทำงานตามกฎหมาย และจะทำผ่านระบบเทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูลสมัยใหม่อย่างบล็อกเชน (Blockchain) อย่างไรก็ตาม เมื่อพรรคเพื่อไทยได้จัดตั้งรัฐบาลและเริ่มวางแผนนโยบายนั้น ก็เกิดข้อกังวลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ตลอดจนภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมว่าไม่สามารถทำได้ เพราะจะเกิดปัญหาเรื่องวินัยการคลัง การเพิ่มภาระหนี้สินของประเทศ ปัญหาความไม่ปลอดภัยในระบบจัดเก็บข้อมูล (กรุงเทพมหานคร, 23 เมษายน 2567) และไม่ได้ทำให้ประชาชนมีความมั่นคงทางการเงินอย่างยั่งยืนจริง ๆ (ฐานเศรษฐกิจ, 16 สิงหาคม 2567) โดยข้อกังวลเหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลประสบพบเจอในทันที ส่งผลให้รัฐบาลต้องปรับแก้เงื่อนไขการแจกเงินอยู่หลายรอบ จนกระทั่งถูกเข็นออกมาใช้ในสภาพที่ถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์ว่า “ไม่ตรงปก” หรือไม่เหมือนที่หาเสียงไว้ เพราะสุดท้ายแล้ว รัฐบาลก็แจกเงินให้ประชาชนเฉพาะบางกลุ่มเป็นรอบ ๆ ไป และก็เป็น การแจกเงินผ่านบัญชีธนาคารตามปกติ

จากกรณีของดิจิทัลวอลเล็ต สะท้อนให้เห็นถึง 2 ประเด็น ได้แก่

1. การเมืองไทยอยู่ในสถานะที่อำนาจการปกครองของรัฐเกิดความอ่อนแอ รัฐบาลจึงทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการ “ให้” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง หากกล่าวในรายละเอียดแล้ว สภาพของการเมืองไทยในปัจจุบัน ถูกปกครองโดยรัฐบาลผสมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการต่อรองและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างพรรคต่าง ๆ ดังนั้น ถึงแม้พรรคเพื่อไทยจะเป็นผู้นำรัฐบาล แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับพรรคร่วมรัฐบาลได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พรรคเพื่อไทยจะมีข้อจำกัดในการจัดทำนโยบายต่าง ๆ ทั้งยังมีผลกระทบต่อการขยายฐานความ

นิยมอีกด้วย การแจกเงินจึงถือเป็นนโยบายซึ่งพรรคเพื่อไทยเชื่อว่าทำได้ง่ายที่สุดและต้องลงมือทำก่อนทันที⁴

2. การออกมาคัดค้านนโยบายการแจกเงินครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมรับรู้ว่าการเมืองแบบให้ทาน ไม่สามารถทำให้ประชาชนทั้งหมดต้องรับมาด้วยความอึดอึ้งและสำนึกในพระคุณของรัฐบาลเหมือนที่ผ่านมาแล้ว กลับกัน พวกเขากลับรับรู้ถึงปัญหาของการเมืองแบบให้ทานนี้มากขึ้น ทั้งนี้ในปัจจุบัน งานวิจัยสาขามานุษยวิทยาการเมืองแสดงให้เห็นว่า แม้กระทั่งชาวบ้านในชนบทซึ่งรัฐไทยมักสร้างวาทกรรมว่าเป็นกลุ่มคนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ นั่นที่จริงแล้ว ก็ไม่ได้มีชีวิตเพียงเพื่อรอการช่วยเหลือหรือการแจกเงินของรัฐบาล เนื่องจากชาวบ้านเหล่านั้นก็มีความคิดและอุดมการณ์เป็นของตนเอง ในหลายครั้ง พวกเขายังแสดงออกถึงการเรียนรู้ในประสบการณ์ทางการเมือง สามารถรวมตัวกันเพื่อต่อรองกับผู้ใช้อำนาจรัฐได้ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558, หน้า 85-93)

อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่านโยบายแจกเงินจะไม่ทำให้รัฐบาลประสบความสำเร็จโดยสิ้นเชิง ในหลายครั้งก็มีข่าวที่ประชาชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ที่อยู่ห่างไกลจากธนาคารในตัวเมืองยอมเดินทางมาต่อแถวรับเงิน บางคนมีความดีใจเป็นอย่างมากเนื่องจากพวกเขาแทบไม่เคยได้สัมผัสกับเงินหมื่น (ไทยรัฐออนไลน์, 25 กันยายน 2567) บางคนมีความกังวลว่าจะผิดหวังที่ไม่ได้รับเงิน เพราะเงินหมื่นนี้จะช่วยแบ่งเบาภาระความเป็นอยู่ของตนและครอบครัวได้มากจริง ๆ (ไทยรัฐออนไลน์, 16 กันยายน 2567) สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ยังมีประชาชนบางส่วนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านการเงินจากรัฐ แต่ในอีกมุมหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นเช่นเดียวกันว่า รัฐบาลทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการแจกเงิน ไม่สามารถหานโยบายอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางการเงินของประชาชนได้ การที่สื่อมวลชนให้ข่าวว่ามีประชาชนบางคนรับเงินเพื่อไปซื้อสุราเป็นหลัก (PPTV Online, 27 กันยายน 2567; Khaosod Online, 15 ตุลาคม 2567) ยิ่งกระตุ้นให้เห็นถึงสภาพของปัญหานี้

⁴ ควรกล่าวด้วยว่า สังคมที่ให้คุณค่ากับชนชั้น มีผลให้ชนชั้นปกครองมีทัศนคติว่าการแจกเงิน เป็นการเพิ่มพูนความชอบธรรมของอำนาจได้เช่นกัน สังคมที่ให้คุณค่ากับชนชั้นนั้น ถือว่าอำนาจการปกครองและทรัพยากรทั้งหลายในดินแดนนี้เป็นของชนชั้นปกครอง ไม่ใช่ของประชาชนทั่วไป ดังนั้น เพื่อไม่ให้ถูกต่อต้านมากจนเกินไป ชนชั้นปกครองจึงต้องสร้างภาพลักษณ์ความชอบธรรมให้แก่ตนเอง รวมไปถึงการแสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมอุปถัมภ์เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ไม่มีอำนาจและทรัพยากรเป็นของตนเองด้วย ดังที่ เบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน ตั้งข้อสังเกตว่า ในสังคมไทยซึ่งมีการปกครองแบบคณาธิปไตยนั้น ชนชั้นปกครองรู้จักการสร้าง ความชอบธรรมโดย “การให้” กล่าวคือ ชนชั้นปกครองจะนิยมนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่ถือครอง มาแจกให้แก่ประชาชน เพื่อแลกกับความภักดี นอกจากนั้น ชนชั้นปกครองยังได้พยายามส่งต่อความเชื่อว่า เป็นเพราะประชาชนส่วนมากมีความด้อยพัฒนา การแจกของจึงเสมือนการช่วยเหลือแบบเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ยังคงมีความสำคัญจำเป็นต่อไป อ้างอิงจาก เบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน. “มองอนาคตการเมืองไทยผ่านสายตาคณนอก.” ใน *ศิษย์รัฐไทย ย้อนสภาวะไทยศึกษา*. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2558, หน้า 241.

บททิ้งท้าย

ถึงแม้จะมีกระแสสังคมวิพากษ์วิจารณ์มากเพียงใดก็ตาม แต่นโยบายแจกเงินของรัฐก็คือสิ่งที่ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการฟื้นฟูอำนาจการปกครองที่เริ่มเสื่อมลงของรัฐบาล ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่าการเมืองแบบให้ทาน ก็เริ่มถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรมมากขึ้นจนดูเหมือนว่าการเมืองแบบให้ทานอาจไม่ใช่วิธีการบริหารจัดการประเทศที่เหมาะสมอีกต่อไปแล้ว อย่างไรก็ตาม นโยบายแจกเงินของรัฐก็จะคงดำเนินอยู่ต่อไปตราบที่รัฐบาลยังไม่สามารถหาหนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาค่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

แล้วสังคมจะอย่างไรต่อไป ? กล่าวคือถึงแม้จะเห็นด้วยว่าการเมืองแบบให้ทานมีปัญหาอยู่มาก แต่เราควรปล่อยให้การเมืองแบบให้ทานดำรงอยู่ต่อไป เพราะเรายังไม่สามารถหาวิธีที่เหมาะสมในการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย แม้แต่เราเองก็ควรยินดีบ้าง เพราะเราก็ได้ประโยชน์จากการแจกเงินนั้นเหมือนกัน ? หรือหากเราเห็นด้วยว่าสังคมควรก้าวข้ามให้พ้นการเมืองแบบให้ทาน เราควรมีการเคลื่อนไหวอย่างไร ตลอดจนการร่วมกันอย่างไรเพื่อคิดหาหนโยบายส่งเสริมทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการเงินให้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง ?

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ. “เสียงค้าน สปท. ไม่เป็นผล “เปิด 4 ข้อกังวล” ครม.ไม่ควรอนุมัติ “เงินดิจิทัล”.” สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1123537> (23 เมษายน 2567).
- ฐานเศรษฐกิจ. “นักวิชาการแนะรัฐบาลอึ้งอิงทบทุนเงินดิจิทัล-ลดประชานิยม-กู้เศรษฐกิจ.” สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.thansettakij.com/business/economy/604413> (16 สิงหาคม 2567).
- ไทยรัฐออนไลน์. “ธนาคารแทบแตก ชาวบ้านแห่เปิดบัญชี-ผูกพร้อมเพย์ รอรับเงิน 10,000 “ดิจิทัลวอลเล็ต”.” สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/2814739> (16 กันยายน 2567).
- ไทยรัฐออนไลน์. “กลุ่มเปราะบางคึกคัก แห่รอคิวถอนเงิน 10,000 บาท หลังได้รับโอนเข้าบัญชีวันแรก.” สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/2816309> (25 กันยายน 2567).
- เบนเดคท์ แอนเดอร์สัน. “มองอนาคตการเมืองไทยผ่านสายตาคอนน็อก.” ใน **ศึกษารัฐไทย ย้อนสภาวะไทยศึกษา**. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2558.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. “มายาคติและการเมืองของนิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้เลือกตั้งชนบท.” ใน **ประชาธิปไตยในยุคเปลี่ยนผ่าน รวมบทความว่าด้วยประชาธิปไตย ความรุนแรงและความยุติธรรม**. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2558.
- Khaosod Online. “หนุ่มโรงงานน้ำปลาได้เงินหมื่นมา ถอนซื้อเหล้ากินทุกวันจนเสียชีวิต.” สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_9460688 (15 ตุลาคม 2567).

PPTV Online. “หนุ่มฉลอง รัฐจ่ายเงินดิจิทัล 10,000 บาท เมตคน้ำ ดวงไม่ถึงฆาต รอดตายหวุดหวิด” สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2567 จาก

<https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/233480> (27 กันยายน 2567).

ผู้เขียน

ฝ่ายวิจัยและส่งเสริมวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ดร.นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ ผู้จัดการ

ปิยนันท์ จินา นักวิจัย

วิมล โคตรทুমมี นักวิจัย

ธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข นักวิจัย